

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНИ**

Кафедра практики англійської мови

На правах рукопису

НАГОРНА ОЛЬГА МИХАЙЛІВНА

**ВЕРБАЛЬНІ ТА НЕВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ ПЕРЕКОНУВАННЯ В
АНГЛІЙСЬКОМОВНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ**

Спеціальність: 035.041 Філологія (Германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська)

Освітньо-професійна програма: Мова і література (англійська).

Переклад

Робота на здобуття освітнього ступеня «МАГІСТР»

Науковий керівник:

КОЛЯДА ЕЛІНА КАЛЕНИКІВНА

кандидат філологічних наук, професор

РЕКОМЕНДОВАНА ДО ЗАХИСТУ

Протокол №

засідання кафедри практики англійської мови від __.__. 2023 року

Завідувач кафедри

_____ проф. Еліна Коляда

ЛУЦЬК - 2023

АНОТАЦІЯ

Магістерська робота присвячена комплексному аналізу вербальних та невербальних засобів переконування в політичному дискурсі. У розділі 1 «Загальна характеристика та особливості феномену політичного дискурсу» проведено вивчення поняття дискурсу як лінгвістичного явища. Окреслено ознаки та жанри політичного дискурсу, детально проаналізовано функції цього типу мовленнєвої діяльності. Висвітлено основні аспекти феномену політичного дискурсу та визначено його роль у формуванні суспільного мовлення. Виокремлено ключові аспекти політичного дискурсу, що є основою для подальшого розгляду вербальних та невербальних засобів переконування в політичному контексті.

У розділі 2 «Вербальні та невербальні засоби переконування в політичному дискурсі» проведено аналіз вербальних та невербальних стратегій політичного впливу. Підкреслено роль переконання та маніпуляції у мовленнєвій взаємодії, визначено основні стратегії вербального переконування та їх лексичні та стилістичні особливості. Закцентовано дослідження невербальних засобів переконування в політичному дискурсі, включаючи вплив невербального спілкування на ефективність комунікації. Проаналізовано використання жестів, міміки та виразів обличчя як важливих елементів невербальної комунікації в політичному виступі.

Робота містить висновки до кожного розділу, в яких узагальнено отримані результати та окреслено їх важливість для розуміння та вдосконалення політичного дискурсу. Окреслена перспектива дослідження вербальних та невербальних засобів переконування в політичному контексті сприятиме подальшому розвитку та вдосконаленню комунікативних стратегій у політичній сфері.

Ключові слова: дискурс, політичний дискурс, вплив, маніпуляція, переконування, вербальні особливості, невербальні засоби.

SUMMARY

The master's thesis is dedicated to a comprehensive analysis of verbal and non-verbal persuasion techniques in political discourse. In Chapter 1, General Characteristics and Features of the Political Discourse Phenomenon, the concept of discourse as a linguistic phenomenon is studied. The characteristics and genres of political discourse are outlined, and the functions of this type of speech activity are analyzed in detail. The main aspects of the political discourse phenomenon are highlighted, and its role in shaping public discourse is determined. Key aspects of political discourse are identified as the basis for further examination of verbal and non-verbal persuasive tools in a political context.

Chapter 2, Verbal and Non-Verbal Persuasion Techniques in Political Discourse, conducts a deep analysis of verbal and non-verbal strategies of political influence. The role of persuasion and manipulation in speech interaction is emphasized, and the main strategies of verbal persuasion and their lexical and stylistic features are determined.

Special attention is given to the study of non-verbal persuasion techniques in political discourse, including the impact of non-verbal communication on communication effectiveness. The use of gestures, facial expressions, and body language is analyzed as important elements of non-verbal communication in political speeches.

The thesis includes conclusions for each chapter, summarizing the obtained results and outlining their importance for understanding and improving political discourse. The integrated perspective on studying verbal and non-verbal persuasion techniques in a political context will contribute to the further development and enhancement of communication strategies in the political sphere.

Key words: discourse, political discourse, influence, manipulation, persuasion, verbal features, non-verbal techniques.

ZUSAMMENFASSUNG

Die Masterarbeit widmet sich einer umfassenden Analyse von verbalen und non-verbalen Überzeugungsmitteln im politischen Diskurs. Im Kapitel 1 wird der Begriff des Diskurses als linguistisches Phänomen untersucht. Die Merkmale und Genres des politischen Diskurses werden umrissen, und die Funktionen dieser Art sprachlicher Aktivität werden im Detail analysiert. Die Hauptaspekte des Phänomens politischen Diskurses werden beleuchtet, und seine Rolle bei der Formung öffentlicher Meinung wird bestimmt. Schlüsselaspekte des politischen Diskurses werden herausgestellt und bilden die Grundlage für die weitere Untersuchung von sprachlichen und nicht-sprachlichen Überzeugungsmitteln im politischen Kontext.

Im Kapitel 2 erfolgt eine eingehende Analyse von linguistischen und non-linguistischen Strategien politischen Einflusses. Die Rolle der Überzeugung und Manipulation in der sprachlichen Interaktion wird betont, und die Hauptstrategien der verbalen Überzeugung sowie ihre lexikalischen und stilistischen Merkmale werden bestimmt. Besonderes Augenmerk wird auf die Untersuchung non-verbaler Überzeugungsmittel im politischen Diskurs gelegt, einschließlich des Einflusses non-verbaler Kommunikation auf die Effektivität der Kommunikation. Die Verwendung von Gesten, Mimik und Gesichtsausdrücken als wichtige Elemente der non-verbalen Kommunikation in politischen Reden wird analysiert.

Die Arbeit enthält Schlussfolgerungen für jedes Kapitel, in denen die erhaltenen Ergebnisse zusammengefasst und ihre Bedeutung für das Verständnis und die Verbesserung des politischen Diskurses herausgestellt werden. Die integrierte Perspektive auf die Untersuchung verbaler und non-verbaler Überzeugungsmittel im politischen Kontext wird zur weiteren Entwicklung und Verbesserung der Kommunikationsstrategien in der politischen Sphäre beitragen.

Schlüsselwörter: Diskurs, politischer Diskurs, Einfluss, Manipulation, Überzeugung, verbale Merkmale, non-verbale Mittel.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОСОБЛИВОСТІ ФЕНОМЕНУ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ.....	10
1.1. Поняття дискурсу як лінгвістичного явища.....	10
1.2. Ознаки та жанри політичного дискурсу.....	25
1.3. Функції політичного дискурсу.....	43
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1.....	50
РОЗДІЛ 2. ВЕРБАЛЬНІ ТА НЕВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ ПЕРЕКОНУВАННЯ В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ.....	52
2.1. Переконання і маніпуляція в процесі мовленнєвого впливу.....	52
2.2. Основні стратегії вербального переконання	57
2.2.1. Лексичні особливості вербального переконання.....	57
2.2.2. Стилiстичні особливості вербального переконання.....	61
2.3 Невербальні засоби переконання в політичному дискурсі.....	69
2.3.1 Вплив невербального спілкування на ефективність комунікації.....	69
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....	75
ВИСНОВКИ.....	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	79

ВСТУП

Політика представляє собою сферу комунікації, в межах якої функціонують різні дискурси. Ці дискурси можна розглядати як динамічні чинники у символічному просторі, який охоплює не лише політику, але й інші аспекти суспільного життя.

Мова політики формує цінності, ідеї, образи, думки, інтерпретації та концепції. У наш час політичний дискурс виступає важливим інструментом влади, використовується для представлення, легітимації та просування конкретних уявлень про реальність. Крім того, політичний дискурс допомагає позиціонувати суб'єктів у культурному, економічному, соціальному та політичному контекстах.

Дослідження політичного дискурсу залишаються надзвичайно актуальними, що підтверджується значною кількістю наукових робіт, які досліджують особливості цього типу комунікації з точки зору лінгвістики, перекладознавства, політології, юридичної науки, філософії, психології, соціології, риторики та інших наукових галузей. Науковці з різних країн виявляють великий інтерес до мови політики, мовної ідентичності, а також до розуміння сутності та феномену політичного дискурсу.

У сучасному світі, де політичні процеси є неодмінною частиною глобальної арени, важливо розуміти та досліджувати мовні аспекти, які визначають вплив політичного дискурсу на громадянське суспільство. Одним із ключових елементів політичної комунікації є вербальні та невербальні засоби переконування, які використовують політичні діячі для формування своїх позицій та взаємодії з громадянами.

Політичний дискурс стає відображенням соціально-політичного життя країни та несе в собі елементи культури, загальні та національно-специфічні культурні цінності. Останнім часом значна увага в лінгвістичній літературі, як в українській, так і за кордоном, приділяється дослідженню політичного дискурсу. Досліджуються різноманітні питання, пов'язані з функціонуванням

мови в політичній сфері: чи існує специфічна мова політики, які особливості вона має порівняно з іншими варіантами загальнонаціональної мови, і багато інших лінгвістичних аспектів, пов'язаних із використанням мови в політичному контексті.

Швидкий розвиток політичних технологій, наростання важливості мас-медіа та збільшення театралізації політичної сфери призводять до зростання зацікавленості громадськості у теорії та практиці політичної комунікації. Політичний дискурс стає невід'ємною частиною щоденного життя, а боротьба за владу визначає основну тему цього виду спілкування. У суспільствах, де панує відкритість та демократія, мові політики приділяється ще більше уваги.

В наш час набуває важливості політична комунікація, оскільки у демократичному суспільстві питання влади відкрито обговорюється, а вирішення політичних проблем визначається тим, наскільки адекватно ці питання інтерпретуються мовою. Мовленнєвий вплив у політичному дискурсі визначається високим рівнем маніпуляції, тому аналіз механізмів політичної комунікації є важливим для розкриття особливостей мови як інструменту впливу.

Вивчення політичного дискурсу стає важливим завданням у зв'язку з потребою політиків у розробці оптимальних стратегій мовленнєвого впливу на аудиторію. Крім того, воно є необхідним для розуміння справжніх намірів та таємних методів мовленнєвого маніпулювання слухачами.

Актуальність дослідження політичного дискурсу призвела до виникнення парадигми політичної лінгвістики. Представники політики інформують мільярди осіб про глобальні події та впливають на їхні переконання, поведінку, сприйняття світу та оцінку оточуючої дійсності.

Політизованість суспільства становить необхідну характеристику сучасності. Взаємодія між владою та електоратом здійснюється постійно – як опосередковано (через ЗМІ), так і безпосередньо (під час громадських заходів, індивідуальних консультацій для громадян, звернень через гарячі

лінії і т.д.). Виступи перед громадськістю є одним з основних засобів поширення політичної ідеології. Це значущий інструмент для переконання виборців і формування громадської думки.

Особливості комунікативної стратегії учасників політичного дискурсу визначаються за допомогою використання лексичних одиниць, які надають їх виступам виразного відтінку, відображають позицію у оцінці політичних подій і свідчать про високий рівень культури мовлення.

Актуальність теми магістерської роботи обумовлена потребою в глибокому розумінні та аналізі вербальних та невербальних стратегій, використовуваних у політичному дискурсі англomовних країн. У контексті зростання впливу глобальних подій на національні сцени, розуміння мовленнєвих аспектів політичної комунікації стає ключовим для кращого взаєморозуміння та формування ефективної взаємодії між політичними лідерами та громадянами.

Метою даного дослідження є розкриття та аналіз вербальних та невербальних засобів переконування в англomовному політичному дискурсі, визначення їхнього впливу на аудиторію та розкриття сутності мовленнєвого впливу у політичному контексті.

Для досягнення поставленої мети передбачені наступні **завдання** дослідження:

1. Схарактеризувати поняття дискурсу та окреслити основні підходи до його трактування і визначення.
2. Провести аналіз сучасного політичного дискурсу з визначенням основних вербальних та невербальних засобів впливу.
3. Вивчити теоретичні аспекти вербального та невербального мовленнєвого впливу в політичному контексті.
4. Визначити специфіку застосування цих засобів політиками в англomовному політичному дискурсі.

Предметом дослідження є вербальні та невербальні засоби переконування, які використовуються у політичному дискурсі англomовних

країн. **Об'єктом дослідження** є виступи Дональда Трампа і Джо Байдена під час президентських дебатів.

Матеріалом дослідження стали президентські дебати Дональда Трампа і Джо Байдена.

У даній роботі використовуються такі **методи дослідження**, як аналіз політичних виступів, вивчення літературних джерел, а також методи вербального та невербального аналізу текстів політичних виступів та відеоматеріалів.

Теоретична цінність дослідження полягає у розкритті основних теоретичних підходів до вивчення вербальних та невербальних засобів переконування в політичному дискурсі. Аналіз теоретичних концепцій дозволить сформулювати висновки щодо їхнього застосування в практиці політичної комунікації.

Практична цінність роботи полягає у можливості використання отриманих результатів для аналізу та покращення політичної комунікації в англomовних країнах. Розуміння ефективних мовленнєвих стратегій сприятиме підвищенню якості політичного діалогу та взаєморозуміння між політиками та громадянами.

Наукова новизна роботи полягає у аналізі вербальних та невербальних засобів переконування в англomовному політичному дискурсі як єдиної системи взаємодії, а також у впровадженні та застосуванні нових методик аналізу таких засобів у сучасному політичному контексті.

Апробація. Результати дослідження було висвітлено у тезах «Маніпулювання як інструмент політичного впливу», які увійшли до збірки матеріалів XVII Міжнародної наукової онлайн-конференції «Пріоритети германської і романської філології», що відбулася 10-11 листопада 2023 року у Волинському національному університеті імені Лесі Українки.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до них, загальних висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОСОБЛИВОСТІ ФЕНОМЕНУ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

1.1. Поняття дискурсу як лінгвістичного явища

Дискурс є ключовим поняттям у лінгвістиці, яке охоплює широкий спектр явищ і взаємодій у мовленнєвій практиці. Поняття дискурсу виникає з мовознавства та мовної філософії та визначається як складний системний комплекс усіх мовних одиниць та способів їхнього вживання, що взаємодіють у конкретному контексті. Розглядання дискурсу в лінгвістиці дозволяє розкрити глибинні структури мови та її функції в суспільстві.

Термін «дискурс» є відносно новим у науковому вживанні, і разом із поняттям «дискурс-аналіз» він став об'єктом уваги дослідників, особливо в контексті аналізу тексту. Дослідження тепер акцентує увагу на контексті, включаючи соціальні і знакові аспекти, які відомі як інтертекстуальність. Це призвело до аналізу текстів у літературознавчому вимірі. Важливо зазначити, що поняття дискурсу виходить за межі окремого тексту або областей дисципліни, отримуючи новий статус як міждисциплінарний напрямок дослідження [32, с. 46].

Поняття «дискурс» також визначається як складна єдність мовленнєвої практики та факторів, що виходять за межі мови. Ключовим для інтегративно важливого дослідження дискурсу є загальне поняття «код», яке включає як вербальні, так і невербальні знаки. [7, с. 141].

Часто розглядається, що дискурс представляє собою комунікативну ситуацію, яка активізує свідомість мовців. У дискурсі відображається реальність, зосереджена на його зовнішньому аспекті.

Ця реальність стає об'єктом обговорення, основною темою для спілкування і відтворює комунікативне середовище та ситуацію, що виникає з предметного оточення мовців у часі та просторі під час мовленнєвої

взаємодії.

Такий підхід до визначення дискурсу не виключає розгляду його як центральної інтегративної одиниці міжособистісного спілкування, але розширює його аспект, який вказує на природу учасників міжособистісного спілкування в контексті оточуючого світу.

З урахуванням лінгвістичних даних концептуальний апарат дискурсу дозволяє розширити функціональні властивості мовного знаку, враховуючи особливості мовленнєвої діяльності та його застосування в реальній комунікації.

Основними характеристиками мовного знаку є аспекти відносин, які взаємодіють з об'єктами мовленнєвої діяльності: сигматичний, семантичний, прагматичний і синтаксичний. Ці аспекти можуть розглядатися з комунікативно-функціональної точки зору як координати формування мови (комунікативного розгортання) дискурсу.

Дискурс є процесом, а не статичним результатом, і його дослідження можливе лише на основі сучасних текстів. Отже, це явище розглядається як методика, яка оперує обмеженою кількістю текстів, та спрямована на аналіз усного мовлення під час його вимови [44, с. 148].

У ситуації, де дискурс розглядається як результат мовленнєвої діяльності, дискурс-аналіз визначається як аналіз повідомлень або текстів, незалежно від часу їх створення. У цьому контексті увага спрямована на сам текст та умови його функціонування, що відображаються у конкретному тексті. Такий текст розглядається як складний комплекс, побудований на взаємодії різних кодів (невербальних і вербальних). В обох випадках текст розглядається як подія, але, у першому випадку, як подія взаємодії реальних людей, а в другому - взаємодія тексту та читача/слухача.

Дослідники вважають, що дискурс представляє собою різноманітні тексти з усією їхньою повнотою та поліфонічністю. Крім того, враховується напівфункціональність дискурсу, включаючи як реальний, так і потенційний, а також реальний і «той, що конструюється» [31, с. 56]. Структура дискурсу

включає в себе комплекс знань про світ, суспільство, учасників комунікації, комунікативні коди та їх взаємодії.

Дискурс – це текст, який формується індивідами під час їхньої взаємодії. Процес його створення є відкритим як для говоріння, так і для слухання/читання, перекладання та інтерпретації. Текст охоплює різноманітні значення, аспекти та види змісту, відтворюючи семантику, яку вносять учасники комунікації, а також семантику, що впливає з взаємодії комунікативного та ситуативного в сприйнятті мови. Це також включає значення, що виникають від характеристик мови та поведінки особистості, а також від різноманітного досвіду комунікантів: національно-культурного, історичного, мовного, мовленнєвого, соціального, інтелектуального, естетичного і інших.

Здатність до синтезу та володіння цим множинним змістом представляє собою те, що визначається як дискурс-компетенція мовця. Маючи дискурс-компетенцію, особа може бути комунікативно грамотною і враховувати можливі наслідки існування текстів у певній соціальній групі, а також їх вплив на суспільство та власний життєвий шлях [70, с.15].

Дискурс, так само, як і текст, представляє собою когнітивну діяльність людини і водночас є феноменом та функцією. Однак відзначається тим, що у дискурсі акцент робиться на конкретних соціально-орієнтованих мовленнєвих навичках. Розглядаючи дискурс як феномен, що пов'язаний із діяльністю людини, основний акцент знаходиться на тому, що це видатний феномен соціально-орієнтованої діяльності людини-комуніканта, що визначається саме з цих позицій. Якщо аналізувати дискурс з точки зору мовленнєвого та функціонального завдання, то це враховує функцію соціальної орієнтації та функцію організації.

Прийняття того факту, що дискурс – це текст, що виражається в різних ситуаціях спілкування, призводить до того, що в самому тексті дискурсу існують два паралельних плани – суб'єктно-тематичний і предметно-тематичний. Іншими словами, коли ми висловлюємо свої думки про яке-

небудь явище або ситуацію, ми, таким чином, говоримо про навколишню дійсність; в межах свого дискурсу ми постійно будуємо не лише світ, але й власний образ, роблячи це кожен раз, підтверджуючи або відхиляючи раніше сказане. Але реальність є багатогранною, так само, як і світ мовних знаків, оскільки вони постійно еволюціонують. Це цілком зрозуміло, оскільки в основі розвитку обох є дихотомічні та ментальні структури. Світ реальності представляється нам через взаємодію суб'єкт-предметних (наша взаємодія із світом) і суб'єктних взаємозв'язків (наше спілкування з членами соціуму). Світ знакової реальності існує через протистояння знакових одиниць мови (кодів), які відображають це протистояння, і це, в свою чергу, передбачає використання мовних і мовленнєвих форм для вираження цього протистояння. Таким чином, термін «дискурс» не має чіткого визначення і є втіленням багатогранного глобального явища, яке досі залишається предметом низки аналітичних характеристик і описів.

Дискурс являє собою значущий аспект лінгвістичного дослідження, що визначається не лише різноманітністю використання мови, але й контекстуальним спілкуванням, в якому вона вживається. Поняття дискурсу надає можливість розглядати мовлення як складову соціокультурного виміру, де мова слугує не лише інструментом передачі інформації, але й конструює та репродукує суспільні норми, цінності та стереотипи.

Вивчення дискурсу як цілісної мовленнєвої дії з семіологічного погляду зумовлює системний аналіз функціонування мови у контексті дії. В цьому контексті виявляється, що адресант використовує комбінації елементарних мовних засобів, відзначаючи домінування одного з них у загальній комунікативній ефективності дискурсу. Визначення мовних знаків комунікації у кожному тексті передбачає наявність конкретних предикативних елементів, пропозицій, їхніх послідовностей тощо. Ці елементи розглядаються як складові мовленнєвої діяльності, такі як мовленнєві акти, мовленнєві кроки чи ходи та інші. Автор підкреслює значущість вивчення характеристик їхніх функцій як ключових аспектів

функціонування мовних знаків у лінгвальному контексті: синтаксичному (лексико-синтаксичному), сигматичному, семантичному і прагматичному.

Основним мовленнєвим утворенням, що виявляється в інформаційному процесі, у усному і письмовому текстах, є дискурс. Аналіз комунікативно-функціональний передбачає розгляд взаємодії синтаксичних і семантичних особливостей тексту та його складових елементів.

Комунікативно-функціональний простір дискурсу об'єднує в собі чотири вищезазначені координати і висвітлює загальний мовленнєвий вплив на адресата, що запланований автором дискурсу. Мовотвірна основа конкретного соціально-активного дискурсу мовця розглядається як розгорнута відповідно до певних координат, що інтегрують елементарні мовотвірні сили.

Мотивуючою силою є перелік об'єктів або явищ, на які спрямований дискурс для обґрунтування. Інформація, пов'язана з семантикою, оцінюється за критерієм правильності або неправильності основних концепцій і не має загального характеру для всіх учасників мовленнєвого процесу. Визначник мотивуючої сили включає об'єкти та явища, що тісно пов'язані з особистістю мовця і утворюють загальний фон знань комунікантів. Сигматична інформація використовується для сигналізації про наявність фону загальних переконань і регулюється критерієм щирості/нещирості [21, с. 191].

Комунікативно-функціональна модель у сучасних дослідженнях мовленнєвих явищ закономірно прогнозує розроблення понятійного апарату дієвих методик такого напрямку в науці про мову, який узагальнено можна назвати лінгвістикою мовленнєвої діяльності. Центральною інтегративною одиницею мовленнєвої діяльності, що відображена в усному чи писемному тексті є дискурс. Сучасні концепції дискурсу відображають весь розвиток лінгвістичної науки. Термін «дискурс» привертає увагу дослідників у різноманітних галузях науки, таких як лінгвістика, літературознавство, філософія, соціологія, психологія, логіка та інші, а також їх окремих напрямів, таких як прагмалінгвістика, прагмастилістика, лінгвістична

семантика. Дослідження в сфері дискурсу також привертає увагу міждисциплінарних наук, таких як психолінгвістика, соціолінгвістика і інші.

Ми розуміємо дискурс як інтерсуб'єктивну діяльність, яка виникає в конкретних ситуаціях і спрямована на взаємну орієнтацію в життєвому просторі через використання мовних засобів для передачі семіотичного значення. Межі терміну «дискурс» можуть бути розглянуті як досить нечіткі. Дискурс розглядається як вияв етнокультурних та культурно-історичних особливостей комунікації, а також як втілення прагматичних цілей мовців.

У рамках комунікативно-мовленневого підходу, дискурс розглядається як комунікативний процес, і його аналогами виступають такі терміни, як «мовлення», «мовленнева дія», «комунікативна ситуація» і інші. Основою цього розуміння дискурсу є поняття «мовлення» у всіх аспектах: як усна природна мова, протилежна письмовій формі, і як сам процес мовленнєвої діяльності та її результат – функціонування мови в процесі спілкування.

Іншими словами, дискурс розглядається у широкому розумінні як процес використання мови в певних умовах, описуючи мовленнєве спілкування. Деякі лінгвісти розглядають дискурс як вираз форми мовленнєвої поведінки, що представляє собою процес висловлення мовленнєвих намірів мовця та їх тлумачення слухачами в конкретній мовленнєвій ситуації, звертаючи увагу на комунікативну роль мови.

Отже, можна стверджувати, що дискурс розглядається як мовленнева поведінка мовця, яка досліджується в повноті свого вираження (словесно-інтонаційного і паралінгвістичного) та наміру, враховуючи всі позамовні фактори (соціальні, культурні, психологічні), що мають значення для успішної мовленнєвої взаємодії.

Серед характеристик, які роблять дискурс унікальною мовленнєвою одиницею на вищому рівні, можна виділити наступні:

1. Дискурс відрізняється структурно від інших лінгвальних одиниць.
2. Як ціле, дискурс може функціонувати, регулярно відтворюючись (повністю або частково) в межах конкретної мови.

3. Дискурс однієї мови може бути переданий на іншу як цілісна одиниця, і при цьому можуть виникнути відмінності не лише на лексичному рівні, але й стилістичні відхилення, які можуть виявитися у відсутності відповідного стилю в перекладі і вимагати стилістичної транспозиції..

4. Дискурс виявляє мовну та етномовну характеристику у поетичному аспекті, включаючи ритміку, метрику і римування, а також мовностилістичні та лінгвокультурні елементи, що виявляються на рівні дискурсу.

5. Дискурс виявляє структурну специфіку в межах конкретної мови, є моделлю для певної ситуації і може включати мовну «стемму» зі складною структурою, яка має матричну системну значущість.

Дискурс розглядається як складне комунікативне явище, що враховує соціальний контекст, інформацію про учасників комунікації та знання процесу створення та сприйняття текстів. За Т. ван Дейком, дискурс є складною комунікативною подією, важливою частиною соціокультурної взаємодії, основними рисами якої є інтереси, цілі та стилі [56, с. 78]. Дискурс також розглядається як текст, «представлений у вигляді особливої соціальної данини» [39].

Якщо текст розглядати як «абстрактну, формальну конструкцію», то дискурс включає різні форми її актуалізації, розглядані з точки зору ментальних процесів та в контексті екстралінгвальних факторів. І якщо дискурс є категорією, яка виникає як особлива соціальна данина, то текст є категорією, яка належить і черпає свою силу у мовній сфері. Мова йдеться про дискурс, можна вказати на текст оповідання, вірша, виступу, проте це не можна сказати про текст граматичних вправ, який є сукупністю речень і правил, призначених для ілюстрації певного граматичного явища. Дискурс представляє собою текст, який містить роздуми, іншими словами, текст, в якому відображено хід певних міркувань. Крім того, можна уявити дискурс як складну комунікативну мету, в якій мовлення, що є осмисленими роздумами, вираженими у вигляді тексту та адресованими іншому, співіснує в єдності об'єктивних та суб'єктивних аспектів. Знання, що об'єктивує

міжособистісний досвід, закріплене за суб'єктом комунікації та включає інтенційні структури останнього.

Дискурс в ідеалі є зразком, моделлю формування комунікативної компетенції. Це діалог, який ведеться за допомогою аргументів, що дозволяють виявити нормативне та загальнозначуще в висловлюваннях. Термін «дискурс» найчастіше ототожнюється з мовою у вживанні і служить для опису тексту у безпосередньому комунікативному контексті. Тому дискурс відіграє важливу роль як у окремих наукових дисциплінах, так і в різних галузях лінгвістики, таких як: у лінгвістиці тексту – для опису того, як речення об'єднуються у єдино, зв'язне за змістом лінгвістичне ціле, більше, ніж граматичне речення; у системній лінгвістиці – для зв'язку лінгвістичної організації дискурсу з окремими системними компонентами ситуаційних типів; у психолінгвістиці – для визначення комунікативних стратегій, якими мовці користуються під час спілкування.

Р. Богранд зауважує, що «текст і дискурс мають однаковий часовий розмах в тому розумінні, що вони виникають від одного автора» [52, с. 46]. Дослідник визначає сім стандартів текстуальності, які є необхідними для трансформації тексту в комунікативний процес, або дискурс. Основними критеріями є когезія (зв'язність) і когерентність (цілісність). Ці характеристики переважно пов'язані з граматичними формами, які вказують на відношення між реченнями в тексті, і концептуальними зв'язками, представленими у вигляді визначених граматичних форм. Додаткові ознаки включають намір, припущення, інформативність, ситуативність і інтертекстуальність. Ці сім критерії текстуальності є основою для комунікації. Важливо усвідомлювати, що значення дискурсу виходить за межі граматичних форм, і отримувачі повинні конструювати його значення, ґрунтуючись на висновках. Д. Кристал [55, с. 116–117] висловлює думку, що інтерес дослідників до аналізу взаємодії речень у певній послідовності для створення зв'язних фрагментів мовлення розвивається у двох напрямках. З одного боку, аналіз дискурсу, орієнтований на структуру природної усної

мови, яка виявляється у таких формах, як бесіда, інтерв'ю, коментар, мова, і, з іншого боку, – аналіз тексту, який досліджує структуру писемної мови, що проявляється у таких формах, як нариси, примітки, дорожні знаки, розділи. Цей поділ не є остаточним і є предметом різних підходів.

Методика застосування етнографічного підходу до аналізу дискурсу ретельно розглядається в статті С. Стемброука «What is meant by discourse analysis». Цей підхід використовується для вивчення як вербальних, так і невербальних елементів як складових культури. За словами С. Стемброука [65], ключовим поняттям у цьому методі є комунікативна компетенція, яка визначає знання про правила комунікації в конкретній мовленнєвій спільноті.

У рамках етнографічного підходу до аналізу дискурсу С. Стемброук розглядає окремий аспект – етнографію комунікації. Основним принципом етнографії комунікації є контекстуальний аналіз для вивчення дискурсу, який уявляється як складова частина культури, що визначає параметри комунікації. Важливою особливістю етнографічного підходу є можливість виявлення культурно зумовлених стратегій дискурсу і поглиблення дослідження міжкультурних та внутрішньокультурних аспектів комунікації.

З погляду когнітивного підходу, Т. ван Дейк розглядає аналіз дискурсу у своїй статті «Discourse, context and cognition», тоді як Б. Деллінжеро [56] зосереджується на цьому питанні у своїй роботі «Discourse analysis». За Т. ван Дейком, дискурс є складним когнітивним явищем, і його аналіз вимагає структур для представлення знань, що включені у дискурс або визначені ним, а також для представлення його концептуальної організації.

Т. ван Дейк вибирає модель ситуації як основний спосіб представлення знань, при цьому ця модель базується на особистих знаннях учасників комунікації або адресатів тексту. Ці особисті знання включають в себе попередній індивідуальний досвід, наміри та настанови, думки, почуття та емоції. Модель ситуації служить когнітивною основою, яка формується конкретною особистістю, що створює текст, і враховується реципієнтом для розуміння тексту.

Т. ван Дейк [56] стверджує, що люди досягають розуміння тексту, коли вони впізнають ситуацію, описану в тексті, у своєму власному, суб'єктивному внутрішньому світі, використовуючи свій власний суб'єктивний досвід та за допомогою власних, суб'єктивних моделей явищ і ситуацій.

Представником критичного дискурсивного аналізу є Норман Ферклаг [57]. У своїй статті «Critical discourse analysis in transdisciplinary research» дослідник вказує на те, що дискурс впливає на формування соціальних ідентичностей, створення соціальних відносин, а також на систему знань і цінностей. Таким чином, дискурс може виконувати три основні функції: функцію ідентифікації, функцію відносин і функцію називання.

Згідно з висловлюванням Н. Ферклага, для будь-якого аналізу важливі два аспекти дискурсу: 1) комунікативна подія – конкретний випадок використання мови (наприклад, стаття в газеті, виступ політичного діяча, фільм і т. д.); 2) порядок дискурсу – розташування всіх видів дискурсів, що використовуються в певному соціальному інституті або соціальній сфері.

Типи дискурсів визначаються на основі жанрів, які Н. Ферклаг розглядає як конкретне використання мови, що становить частину певної соціальної практики (наприклад, жанри, такі як інтерв'ю, реклама і т. д.). У межах порядку дискурсу існують конкретні дискурсивні практики, через які створюються, сприймаються і інтерпретуються тексти. Кожна дискурсивна практика різноманітно використовує різні види дискурсів.

Представником наративного підходу до аналізу дискурсу є Ян Іфверсен [62], який висвітлює його основні характеристики у статті «Text, Discourse, Concept: Approaches to Textual Analysis». Дослідження наративу як одного з ключових жанрів визначає його важливе положення в сфері дискурсивних студій. У широкому розумінні поняття наративу охоплює письмовий, усний, художній, музичний контексти, а в узькому – відноситься до жанру розповіді. Я. Іфверсен підкреслює, що основу аналізу наративу формують аспекти, такі як час, структура, побудова, рольова діяльність автора, взаємодія між

нарративом та аудиторією, а також фактор адресації.

У літературній теорії концепція дискурсу означає відмінність між літературними та нелітературними текстами. Ян Іфверсен використовує нарративний аналіз для дослідження художнього дискурсу. Вивчення художнього дискурсу вчений ґрунтує на принципах дослідження соціолінгвістичних і культурних контекстів, визначення комунікативної домінанти культурної та мовленнєвої діяльності, а також її художнього вираження, метакомунікативної та метамовної діяльності, структурних і лексичних особливостей організації дискурсу. Таким чином, за Яном Іфверсеном, аналіз нарративу є ключовим елементом у вивченні художнього дискурсу, через який моделюється культурно-лінгвістичний універсум відповідної епохи, встановлюючи комунікативні та стилістичні параметри [62].

Як вже було зазначено, термін «дискурс» привертав увагу представників різних наукових галузей. На жаль, через такий розподіл уваги до проблеми дискурсу, визначення моменту, коли саме поняття «дискурс» увійшло в науковий обіг, є досить важливим завданням. Тим не менше, більшість дослідників припускає, що американський лінгвіст З. Харріс використовував термін «дискурс» у своїх працях. Відповідно до Харріса, дискурс – це «послідовність речень, вимовлена чи написана однією чи кількома особами у певній ситуації» [59, с. 3]. Підкреслюючи важливість такої послідовності, він зауважує, що «мова виникає не в плутаних словах чи реченнях, а в зв'язному дискурсі – від одного слова до десятитомного твору, від монологу до дискусії на Юніон-сквер» [59, с. 3].

Дефініція Н. Шевчук також є важливою, вона вважає, що «у потенційному вимірі, дискурс представляє собою семіотичний простір, який охоплює як вербальні, так і невербальні знаки, орієнтовані на задоволення конкретної комунікативної сфери, а також містить тезаурус прецедентних висловлювань і текстів. У своєму дослідженні, дослідниця також враховує розуміння основних моделей поведінки у процесі комунікації, які є

характерними для цього виду взаємодії [46, с. 264].

Важливо акцентувати увагу на тлумаченні видатного українського лінгвіста Ф. Бацевича, який докладно проаналізував поняття «дискурс». Вчений вказує на те, що дискурс є «типом комунікативної діяльності, взаємодійною подією, тривалим у часі процесом, який втілюється у певній (іноді значній) кількості повідомлень» [3, с. 42].

За словами мовознавця, дискурс описується як «потік мовлення», який реалізується у різних формах та шляхами спілкування одночасно, а також як «складний синтез когнітивних, мовних і позамовних (соціальних, психічних, психологічних і т. д.) факторів» [4, с. 42-43]. За поглядом Ф. Бацевича ці аспекти розвиваються під впливом учасників розмови та тем, які виникають у ході спілкування [4, с. 42-43].

Досліджуючи підхід Ф. Бацевича до визначення терміну «дискурс», Н. Шевчук вказує на його успішність у висвітленні багатоплановості цього поняття. Водночас дослідниця розглядає дане визначення як відображення сутності дискурсу, розгляданого як текст, створений в конкретних умовах та в певній ситуації спілкування, таких як «побутова розмова, політичні дебати, наукова конференція». Це визначення призначене для осіб, які мають достатні знання у відповідній сфері. Також Н. Шевчук підкреслює, що чинники, які згадав Ф. Бацевич, призводять до того, що текст набуває характерних особливостей певного мовленнєвого жанру [46, с. 264].

Пояснюючи поняття «дискурс», дослідники часто порівнюють його або навіть вважають його тотожним з терміном «текст». Зокрема, філолог Н. Голікова пояснює це тим, що особливості, які характеризують поняття «дискурс», часто виокремлюються та порівнюються із структурно-семантичними властивостями тексту, такими як «завершеність, узгодженість, цілісність, лексична, граматична, логічна, стилістична, семантична зв'язність, композиційна завершеність, комунікативно-прагматична спрямованість» [61, с. 4].

Поділяючи думки філолога І. Бехти, який розглядає проблеми

взаємозв'язку тексту та дискурсу як складових процесу комунікації, він виділяє два структурні аспекти у понятті «дискурс»:

1. Лінгвальний, який відповідає за формування мовних одиниць.
2. Екстралінгвальний, що визначає ситуації спілкування на основі прагматичних та соціокультурних аспектів [5, с. 8].

Щодо українського дослідника В. Лісового, він зазначає, що дискурс у більшості випадків пов'язаний із конкретною тематикою. Він пропонує класифікацію дискурсу за тематикою на шість видів: метафізичний, науковий, правовий, політичний, ідеологічний, етичний та теологічний [28].

Однак В. Лісовий також пропонує узагальненішу і прагматичнішу класифікацію, не зважаючи на тематичний підхід, і виділяє три основні типи дискурсу:

1. Дескриптивний дискурс, що базується на аналізі та оцінці конкретних аспектів наукової діяльності, таких як правовий чи політичний дискурс, відповідає нормативним принципам.
2. Практичний дискурс включає в себе дослідження конкретних дій, розкриває їх причини та наслідки, аналізуючи етичні, правові і політичні аспекти.
3. Експресивний дискурс виявляється у роздумах над словесними творами мистецтва, де комунікант прагне виразити свої внутрішні роздуми, ставлення до оточуючого світу та емоційний стан [28].

Крім того, І. Бехта виділяє два підходи, які взаємодіють у сфері комунікативної лінгвістики і виглядають наступним чином: «дискурс → текст» і «дискурс → комунікація» [5].

Т. Хуккін аналізує дискурс з точки зору функціонального підходу, вважаючи, що при аналізі дискурсу слід обов'язково враховувати елементи мови, контекст, що охоплює соціальну дію (що саме відбувається), рольову структуру (статус та ролі учасників) та символічну організацію тексту через спосіб виразу, а також аналіз семантики, що складається із трьох компонентів: ідеаційної семантики (змісту пропозиції), інтерперсональної

семантики (висловлення ставлення до змісту пропозиції) та інші аспекти мовленнєвого виразу. Аналіз включає в себе розгляд текстуальної семантики, такої як тематична та рематична структура, а також аспекти графічного виразу, фонології, лексики і граматики. Внаслідок цього, в сучасній лінгвістиці існує значна різноманітність визначень поняття «дискурс». Це зрозуміло, оскільки відомо, що чим складніший об'єкт вивчення, тим більше можливих тлумачень в нього може бути.

Жодне з наданих визначень не може охопити всі аспекти терміну, його походження та функціонування, тому вимагає подальших практичних спостережень і теоретичних узагальнень. Після аналізу наведеного матеріалу можна схарактеризувати дискурс як повідомлення різножанрової тематики, що виявляє ознаки когерентності і когезії. Це єдність змістових, тематичних і лінгвальних компонентів, яке може бути подане у вигляді одного чи кількох висловлювань, і використовується як у мовленнєвому, так і у позамовленнєвому контекстах, будучи виголошеним або записаним. Кожен з підходів сприяє глибокому аналізу, опису та осмисленню багатозначного терміну «дискурс», який має міждисциплінарний характер і є об'єктом вивчення в багатьох наукових дисциплінах та їх конкретних напрямках. Проведений огляд сучасних англомовних публікацій, пов'язаних із дискурсом і дискурсивним аналізом, вказує на вражаючу різноманітність використання цього терміну, викликаючи актуальну необхідність уніфікації поняття «дискурс».

У лінгвістиці дискурс розглядається як більш широке поняття, ніж просто послідовність висловлень чи речень. Він охоплює мовні засоби та їхні взаємовідносини в конкретному контексті, висвітлюючи важливі аспекти вираження думок, ідеологій, та соціокультурних парадигм. Дискурс допомагає вивчати мовленнєві практики та їхню роль у створенні сенсу в різних соціальних групах та культурних спільнотах.

Дискурс є досить еластичним поняттям, охоплюючи різноманітні прояви мовленнєвої діяльності в суспільстві. Він може бути вивчений на

різних рівнях, від мікроаспектів, таких як вживання конкретних слів, до макроаспектів, які включають аналіз загальних соціокультурних тенденцій в дискурсивному просторі.

Поняття дискурсу відкриває широкі можливості для вивчення мовлення та його ролі у суспільному житті, розкриваючи складні взаємодії мовленнєвих процесів у різноманітних соціокультурних умовах.

Перед усім, важливо зазначити, що дискурс не обмежується лише словесним вираженням. Це не лише розмова чи написане мовлення, він включає в себе всі засоби комунікації, такі як жестова мова, міміка та інші. Отже, дискурс розглядається як система, де мовлення та його виявлення мають важливе значення у створенні мовної картини світу.

Ще однією важливою рисою дискурсу є його соціальний характер. Дискурс не існує відокремлено від суспільства; він формується та використовується в межах конкретного культурного, історичного та соціального контексту. Взаємодія мови та суспільства в дискурсі створює певні норми, цінності та ідеології, які формують мовленнєвий простір.

Поняття дискурсу включає в себе також аспекти влади та владності. У сучасному світі, де мовлення є важливим інструментом влади, дискурс виступає як засіб контролю та впливу. Особливо це стосується політичного дискурсу, де слова можуть визначати перспективи та взаємини між країнами, групами та особами.

У лінгвістиці існують різні підходи до аналізу дискурсу. Структурний підхід розглядає дискурс як сукупність текстів та їхніх елементів, вивчаючи структуру мовленнєвого вираження. Діахронічний підхід зосереджений на змінах в дискурсі з часом. Критичний підхід визначає, як дискурс відображає та репродукує соціальні нерівності та владні відносини.

Висвітливши різні аспекти поняття дискурсу, ми зробили висновок, що дискурс – це складне, багатоаспектне явище, яке охоплює усі виміри мовлення та є ключовим елементом культурної та суспільної взаємодії. Охарактеризувавши різні підходи до вивчення дискурсу, ми зрозуміли, що

він важливий для розуміння сучасного суспільства та вивчення його мовної динаміки.

1.2. Ознаки та жанри політичного дискурсу

Політичний дискурс, як складова частина суспільної комунікації, виокремлюється особливими ознаками та жанрами, які визначають його специфіку та роль у формуванні суспільного мовлення. Ознаки та жанри політичного дискурсу відображають його унікальні властивості та важливість у політичному житті.

Політичні процеси, розуміння ролі мови в політиці, інструменти впливу на суспільство, взаємозв'язок між владою і політичним мовленням, а також переклади текстів і усної мови в політичній сфері привертають увагу дослідників і лінгвістів вже протягом багатьох десятиліть. Незважаючи на це, на сьогоднішній день відсутній чіткий консенсус і розуміння терміну «політичний дискурс». Це переважно пов'язано з багатогранним підходом до вивчення та осмислення внутрішніх політичних процесів. Сучасні політичні процеси привертають увагу не тільки політологів, але і представників соціології, психолінгвістики, перекладознавства та інших наук. Під час досліджень у галузі політології, соціології, психолінгвістики та інших наук, науковці розглядають різноманітні аспекти утворення сутності політичного дискурсу, що є основою політичної мови.

Для виокремлення «політичного дискурсу» важливо розглянути різні підходи до розуміння термінів «дискурс» та «політичний дискурс».

У лінгвістиці термін «дискурс» вказує на лінгвальну одиницю, яка включає більше одного речення. Аналіз дискурсу спрямований на вивчення використання усної або письмової мови в соціальному контексті [8, с. 47]. Дослідження дискурсу розглядає форму та функції мови поза межами її граматичних компонентів, таких як фонемі та морфемі, фокусуючись на взаємодії більших мовних одиниць, таких як лексеми, синтаксис та контекст,

для формування значень у мовленні.

Дискурс – це спосіб вживання мови в суспільстві для трансляції широких історичних концепцій. Мова формується соціальними умовами її використання, особами, які нею користуються, і контекстом, в якому це відбувається. Мова завжди відображає наше особисте та соціальне середовище, тому вона ніколи не є «нейтральною» [60, с. 25].

Словник української мови надає кілька різних тлумачень терміну «дискурс»: це може бути спосіб мовлення, що поєднується зі змістом висловлюваного, або акт мовлення та текст, розглянуті в контексті ситуації висловлювання. Також визначається як сукупність всіх усних чи письмових обговорень певної теми [1]. За цими тлумаченнями, суть дискурсу завжди пов'язана з актами мовлення.

М. Янкович розглядає дискурс як текст, втілений у ситуації спілкування та маючий безліч вимірів. За дослідженнями цієї вченої, дискурс не обмежується простою мовленнєвою конструкцією; він вважається культурним явищем, більш складним за окремі речення, і є результатом взаємодії мовців, які творять новий продукт [48, с. 123].

Існує також підхід до розуміння дискурсу як мовлення в контексті когнітивної діяльності. Таке тлумачення висловлюється Л. Безуглою та іншими лінгвістами, які розглядають дискурс як інтегральний феномен [16, с. 209].

Ф. Бацевич у своїй книзі «Основи комунікативної лінгвістики» вказує на неоднозначність поняття «дискурс». Він підкреслює, що термін використовується в різних контекстах і, внаслідок цього, йому властива розмитість та відсутність чітких меж визначення [3, с. 137].

За словами Ф. Бацевича, дискурс пов'язаний з усіма формами комунікації, в межах різних каналів спілкування, проявом правил спілкування, методів висловлювання та втілення мети мовців [4, с. 138]. Вчений вважає, що дискурс включає в себе етнокультурні особливості та відображає культурно-історичну специфіку, що виражається у культурній

комунікації.

Дискурс представляє собою комунікативну взаємодію між мовцем та слухачем/спостерігачем в межах конкретного часового, просторового та іншого контексту під час комунікативної події. Ця комунікативна дія може мати вербальні і невербальні компоненти.

Отже, під поняттям дискурсу ми маємо на увазі активний процес обміну інформацією та комплекс мовленнєво-мисленнєвих дій, які взаємодіють із процесами осмислення та пізнання.

Політичний дискурс є важливою складовою нормального функціонування суспільства. Цей вид комунікації відіграє ключову роль у процесах трансформації держав, і враховуючи ускладнення взаємодії між громадянами і владою, виникло збільшене зацікавлення до даного центрального поняття політичної сфери у різних наукових галузях.

З позиції прикладної політології, політичний дискурс розглядається як комплекс тем, що стають предметом обговорення, і включає аналіз конкретної політичної ситуації в динаміці та статичності [30, с. 10].

А. Битко визначає поняття дискурсу в рамках соціологічного дослідження, вказуючи, що цей складний феномен, що пройшов шлях від розгляду як рівня мови до включення оціночної інформації, особистісних характеристик комунікантів та соціокультурної ситуації [6, с. 67].

Акцентуючи увагу на тому, що політичний дискурс визначає політико-ідеологічні вподобання, політичну участь груп населення та політичну обстановку, А. Битко стверджує, що аналіз дискурсу передбачає визначення ключового контексту і опис відносин, що складаються в та поза цим контекстом. Іншими словами, без урахування основного контексту продукт політичного дискурсу може бути розглянутий лише з точки зору лінгвістики. [6, с. 68].

Представники психолінгвістики також вказують на багатогранність політичного дискурсу, чинники якого формують цілісний образ, що стає об'єктом наукового дослідження.

Ю. Крилова-Грек визначає політичний дискурс як «загальність мовленнєвих висловлювань, їх стилістичні особливості та манеру поведінки, які в кінцевому підсумку формують імідж конкретного політика або політичної сили» [23, с. 3].

У лінгвістиці та перекладознавстві політичний дискурс розглядається як явище з багатьма компонентами. Деякі вчені вважають поняття політичний дискурс і ідеологічний дискурс взаємозамінними, вказуючи на існування глобального ідеологічного дискурсу, відмінного від політичного. Розповсюджені визначення сутності політичного дискурсу будуються на теоретичних основах центрального терміну «дискурс».

А. Кривий визначає політичний дискурс як «колекцію політичних текстів або систему взаємопов'язаних політичних текстів, які об'єднані загальною темою і виявляють яскраві психологічні, соціологічні та лінгвокультурні риси, що активізуються в процесі політичної комунікації» [22, с. 159].

Крім того, вчений розглядає політичний дискурс як сукупність мовних структур, вкладених у визначений лінгвальний контекст. Іншими словами, в рамках політичної діяльності, політичних переконань і поглядів, а також її негативних аспектів.

Політичний дискурс, як складова соціокультурного життя, є надзвичайно важливим явищем, що визначає комунікацію у політичній сфері та впливає на суспільні взаємовідносини. Ознаки та жанри політичного дискурсу визначають його особливості та специфіку, роблячи його об'єктом вивчення лінгвістів, політологів та соціологів.

Ознаки політичного дискурсу:

1. Публічність та спрямованість на громадськість: Однією з основних ознак політичного дискурсу є його публічний характер. Мовлення політичних діячів, офіційні заяви, виступи та дебати спрямовані на широке коло слухачів чи читачів.

2. Цільова спрямованість: Політичний дискурс завжди має конкретну

мету, таку як переконання, мобілізація громадськості, вираз політичних поглядів чи вплив на прийняття рішень.

3. Використання специфічної лексики: У політичному дискурсі вживається особлива лексика, яка відзначається формалізованістю та високим ступенем конкретності. Політичні терміни та вирази можуть мати специфічне значення.

4. Риторичні прийоми: До ознак політичного дискурсу відносяться риторичні прийоми, такі як розгортання аргументації, використання емоційно заряджених слів, риторичні запитання та інші засоби, що підсилюють ефективність комунікації.

5. Специфічні форми мовлення: Політичний дискурс може приймати різні форми, включаючи офіційні заяви, виступи, інтерв'ю, дебати, політичні роздуми та інші жанри, які відповідають різним комунікативним ситуаціям.

Жанри політичного дискурсу:

1. Політичні виступи та промови: Офіційні мовленнєві виступи політиків на публіці або у парламенті, які часто мають мету переконати громадськість чи колег у важливості певної ідеї чи рішення.

2. Публіцистика: Статті, інтерв'ю та аналітичні матеріали в пресі, які висвітлюють події, коментують політичні рішення та висловлюють погляди на ключові питання.

3. Дебати: Специфічна форма дискусії, де представники різних політичних сил висловлюють свої погляди та аргументи, дискутуючи з іншими учасниками.

4. Офіційні документи: Заяви, договори, законодавчі акти та інші офіційні документи, які визначають позицію держави чи політичного руху.

5. Політичні блоги та соціальні мережі: У цифрову епоху важливим стає вивчення політичного дискурсу в онлайн-середовищі через політичні блоги, виступи у соцмережах та інші інтернет-ресурси.

Розглядаючи ознаки та жанри політичного дискурсу, можна отримати глибше розуміння важливості мовленнєвого впливу в політичному житті та

визначити специфіку цієї форми комунікації в різних суспільних контекстах.

Дослідник порівнює поняття політичного дискурсу з терміном політичного тексту. Хоча таке порівняння може бути виправданим, воно, проте, обмежує можливості повного аналізу всіх лінгвальних та екстралінгвальних елементів, а також вивчення політичного дискурсу з точки зору перекладознавства.

Категорія дискурсу загалом і політичного дискурсу зокрема сьогодні є об'єктом численних наукових дискусій. Політичний дискурс відображає суспільно-політичне життя країни та включає елементи її культури, загальні, національні, специфічні та культурні цінності.

Дослідники зосереджують увагу на різноманітності функцій дискурсу та виділяють його ключові аспекти: іллокутивну, орієнтовану на внутрішню структуру мовленнєвого акту та виявлену в структуруванні змісту в тексті; перлокутивну, спрямовану на зовнішню структуру мовленнєвого акту та взаємозв'язок із мовленнєвою ситуацією; оцінну, яка включає усвідомлення інтенції мовця та оцінку; міжособистісну, що дозволяє встановлювати і підтримувати соціальні відносини; прагматичну, яка визначає прагнення мовця чітко виражати мету висловлювання та враховувати дії людей у контексті реальної ситуації.

У зв'язку з цим лінгвісти виділяють різні категоріальні ознаки дискурсу, такі як: бути знакоутворюючою базою через свою багатопланову структуру, виражати єдність у смислі, втілювати взаємодію між соціальним та внутрішнім аспектами та володіти сенсогенеруючою і світоутворювальною здатністю. Ці ознаки визначають дискурс як комплексне явище, яке включає в себе різні аспекти когнітивної обробки інформації, цілісність подієвого сприйняття комунікативно-прагматичної ситуації та взаємодію соціального і інтроспективного.

У літературі з лінгвістики існують два основних розуміння поняття «політичний дискурс»: широке і вузьке. У першому випадку, це визначення включає «мовлення у політичній області» – будь-які мовленнєві творіння,

спрямовані на політичну сферу, сукупність мовних виразів у контексті політичної діяльності та політичних переконань. У другому випадку, це визначення охоплює сукупність дискурсивних практик, що визначають учасників політичного дискурсу та формують конкретну тематику політичної комунікації.

Мовними засобами можуть бути виступи політиків, політичних аналітиків та коментаторів, статті в ЗМІ, матеріали зі спеціалізованих видань, що охоплюють різні аспекти політики. При такому підході до дослідження політичного дискурсу враховується вплив всіх семіотичних систем.

Виділення політичного аспекту дискурсу, яке зосереджує увагу на створенні, виявленні та репродукції владних відносин у суспільстві, впливає з уявлення про політику як особливу сферу суспільного життя, пов'язану із феноменом влади, що пронизує всі аспекти та рівні соціальної взаємодії.

Цікавість до дослідження політичного дискурсу призвела до з'яви нового напрямку в лінгвістиці – політичної лінгвістики. Цю зацікавленість можна пояснити кількома факторами: внутрішніми аспектами лінгвістичної теорії, яка висвітлює реальні області функціонування мовної системи та мовлення; політологічними викликами в дослідженні політичного мислення та його зв'язків з політичною поведінкою; необхідністю створення прогностичних моделей у політології, а також потребою у розробці методів аналізу політичних текстів і матеріалів ЗМІ для моніторингу різних тенденцій у сфері громадської свідомості.

Визначення тексту як політичного визначається його тематикою і роллю в системі політичної комунікації. Розширене розуміння «політичної мови» як мови, використовуваної у громадській сфері, враховує вплив росту влади мас-медіа, розвиток нових комунікаційних технологій, збільшення процесів глобалізації і комерціалізації політичної комунікації.

Т. ван Дейк визнає політичний дискурс як жанр, обмежений соціальною сферою політики. Він розглядає урядові обговорення, парламентські дебати, партійні програми та розмови політиків як жанри, що

належать політичній сфері. Обмежуючи політичний дискурс професійним контекстом політиків, вчений також визначає його як форму інституціонального дискурсу. Це означає, що дискурси політиків розглядаються як ті, що відбуваються в рамках інституціональних подій, таких як засідання уряду, парламентські сесії, передвиборчі дебати та з'їзди партій. Отже, дискурс вважається політичним, якщо він супроводжує політичну дію в політичному контексті.

Австрійський лінгвіст Р. Водак каже, що «мова політики розташована між двома екстремальними полюсами – мовою, яка обумовлена функціональним призначенням і специфікою певного жаргону групи з власною ідеологією. Таким чином, політична мова має виконувати протиріччями наповнені функції, будучи доступною для розуміння (відповідно до завдань пропаганди) і орієнтованою на конкретну групу (з історичних і соціально-психологічних причин)».

Політичний дискурс розглядається як предмет дослідження лінгвокультурології, що представляє собою «додаткову мовну систему з конкретними функціями, власним тезаурусом і комунікативною дією», а також як варіацію ідеологічного дискурсу.

У загальному, політичний дискурс можна розглядати з різних точок зору:

- Філологічний підхід розглядає політичний дискурс як звичайний текст, але дослідник звертає увагу на його відношення до ширшого контексту – політичних та ідеологічних концепцій, які існують у світі автора політичного дискурсу.

- Соціопсихолінгвістичний підхід використовується для оцінки ефективності мовлення та досягнення прихованих чи явних політичних цілей мовця.

- Індивідуально-герменевтичний підхід застосовується для розкриття особистісних смислів, які несе автор чи інтерпретатор дискурсу в конкретних умовах.

Розуміється, що дослідження політичного дискурсу визначається на перетині різних наукових галузей, оскільки воно включає аналіз форми, завдань і змісту мовлення, що використовується у конкретних політичних ситуаціях. Філологи досліджують різні мовні особливості поведінки мовця та інтерпретують їхнє мовлення, аналізуючи як макроструктурні аспекти (зміну сюжетів, мотивацію, жанри тощо), так і мікрорівень (семантику, прагматику, інсценування та моделі інтерпретації) політичного дискурсу.

Незважаючи на міждисциплінарний характер політичного дискурсу, йому властивий цілий ряд особливостей. У політичному дискурсі, як комунікативному явищі, виявляються наступні ключові особливості: він об'єднує риси різних стилів мовлення, таких як офіційно-діловий (спільні характеристики – клішованість та формульність резолюцій, звітів та інших політичних документів), суспільно-політичний (спільні риси – лексичні одиниці), науковий (спільні риси – значний термінологічний фонд, мова політології як науки) і стиль художньої літератури (спільні риси – синкретичність, гетерогенність, відкритість політичного словника, емоційне навантаження політичної лексики).

Основною метою політичного дискурсу є переконати аудиторію, що обумовлює постійну антропоцентричність політичного дискурсу. Це передбачає урахування когнітивних, психологічних і соціальних параметрів аудиторії, таких як рівень освіти, професійна та регіональна належність, вік і стать. На мовному рівні це відображається у виборі лексичних одиниць, таких як спеціалізована лексика, жаргонізми, а також у використанні звертань і привітань на мові або відповідному діалекті аудиторії.

Визначальним фактором у впливі на формування дискурсу є ідіостиль політика. У зв'язку з цим також аналізуються особливості вербального вираження виборчих кампаній політичних партій, техніка переговорів та моделі врегулювання конфліктних ситуацій.

Іншим визначальним аспектом політичного дискурсу є його двозначність чи двозначність. Навіть за умов відкритості, прямолінійності та

інформативності політичних промов, дискурс може виявляти тенденцію замовчувати певні факти або навмисно спотворювати правду з метою впливу на аудиторію та досягнення бажаного результату.

Вже сама мова, як зазначив Е. Косеріо, «несе політичне навантаження», оскільки вона є знаком солідарності з іншими членами суспільства, що користуються тією ж самою мовою. Іноді навіть стверджують, що мова є посиланням між думкою та дією, і завжди вважалася «важливим елементом для встановлення політичного стримування, економічної і соціальної дискримінації». Політична мова виділяється:

- Використовуючи лексику, навіть ту, яку ми вживаємо у повсякденному житті, політичний дискурс оперує зовсім відмінним чином.

- Характерною будовою дискурсу, яка виникає внаслідок конкретних мовних стратегій, застосовуваних у політичному дискурсі.

- Унікальною реалізацією дискурсу є його вираження у звуковій або писемній формі. Основним критерієм, який визначає політичний дискурс, є його основна мета – боротьба за владу. Незважаючи на різноманітність жанрів і стилів, інші критерії лише конкретизують основний та можуть змінюватися залежно від контексту. Бажання досягнення влади є характерною рисою політичного дискурсу і присутнє у всіх його жанрах, таких як передвиборчі промови, агітаційні виступи, парламентські дебати, політичні інтерв'ю та інші.

- У сфері політичних дискурсів завжди відбувається конфронтація ідей, де сторони, які беруть участь в дискусії, прагнуть захищати свої погляди, причому головною метою є досягнення перемоги.

На лінгвістичному рівні виявляється, що вибір способу спілкування комунікантами обумовлений як агональністю політичного дискурсу, так і:

- наявністю опонентів-учасників;
- наявністю адресата-спостерігача.

Під впливом наявності опонентів промовець вибирає оптимальний план реалізації мовленнєвих намірів, спрямований на максимальне

зменшення важливості статусу співрозмовника. Це означає розкриття позицій політичного супротивника та відзначення власного статусу з метою підкреслити свої позитивні якості. Наявність адресата-спостерігача відкриває можливість гри на глядача, який є потенційним виборцем. Промовець прагне зробити спілкування більш захопливим, викликати емоційну реакцію та залучити адресата-спостерігача як учасника політичного виступу, що сприймає події як театральне виставлення, тим самим роблячи його співучасником у грі.

Розвиток політичних партій є однією з ключових причин еволюції політичного дискурсу. Політики, зокрема професіонали у політиці, повинні бути віддані розумінню гри в політичному просторі. Висловлювання та погляди політичних фахівців набувають значущості в контексті відносин з іншими висловлюваннями представників різних позицій. Крім того, політичний простір є в певному сенсі автономним, не залежить від інших сфер чи соціальних сил. Одна з ключових особливостей поля політики полягає в тому, що фахівці в цій області можуть досягти успіху лише завдяки впливу груп і сил, які перебувають за межами цього поля. Суттєва частина формування політичного дискурсу зводиться до створення гасел та обіцянок. Таким чином, залежність політиків від довіри неполітичних осіб, тобто від аудиторії як адресатів дискурсу, робить їх вразливими перед підозрами та скандалами. Це стосується усього, що може підірвати довіру та віру, яку вони повинні постійно підтримувати, враховуючи символічний характер їхньої влади. Загалом політичний дискурс відіграє ключову роль у гарантуванні свободи слова в державі та формуванні національного інформаційного простору.

Однією з особливостей політичного дискурсу, а також дискурсу загалом, є взаємодія між дискурсом та конкретними учасниками, тобто тими, хто висловлює свої думки, і тими, хто слухає, а також врахування комунікативних намірів того, хто виступає і впливає на адресата. Структура розмовного дискурсу має ряд етапів, таких як встановлення контакту,

визначення теми розмови, зміна теми, завершення комунікативного акту, кожен з яких залежить від внутрішніх і зовнішніх факторів. Особливістю політичного дискурсу є його спрямованість на майбутній контекст. Такі майбутні контексти мають ряд переваг, оскільки важко відразу повністю відхилити або перевірити їх, тому лише залишається слухати ідеї, які висловлюються в цьому типі дискурсу. Політичний дискурс є полемічним, що робить його відмінним від інших видів дискурсу. Ця полемічність також впливає на вибір слів і лексики загалом, як якесь перенесення військових дій з полі бою на театральну сцену. Така сублимація, по суті, є вбаченою в людській природі, виражається через певний театралізований вираз агресії. Полемічність спрямована на нав'язування інших цінностей та оцінок, створення негативного враження від політичного противника. Часто терміни та явища, які одна сторона сприймає позитивно, зустрічають зовсім іншу реакцію з боку протилежної сторони. Політичний дискурс не лише відображає рівень суспільства, але є повністю відтвореним враженням політичної, соціальної та культурної ситуації, що панує в суспільстві. Цей вид дискурсу фактично створює модель суспільних інтересів. Політичний дискурс відрізняється використанням певних формальних засобів, де звичайні мовні одиниці отримують несподівану інтерпретацію, і звичайні ситуації використовуються у нових, неочікуваних смислових контекстах. Специфіка політичного дискурсу як системи визначає особливості політичного тексту, який часто має неекспліцитний смисл. Це пояснює часте використання метафор у політичному дискурсі.

Основними джерелами політичної активності є мовленнєві прояви, такі як висловлення підтримки та довіри. Д. Грейбер визначає різні функції політичного дискурсу у своїй роботі:

- 1) Розповсюдження інформації – це важливий елемент політичного дискурсу, що стосується передачі інформації громадськості.
- 2) Визначення порядку денного (agenda setting), що включає контроль за розповсюдженням інформації та формуванням важливих тем для

обговорення.

3) Проекція в майбутнє та минуле – охоплює прогнозування політики на майбутнє та аналіз позитивного чи негативного досвіду минулого [58].

Важливо відзначити, що мовленнєва реальність може виявлятися у двох формах: тоталітарній та демократичній. Тоталітарно-політичний дискурс, за певними параметрами, може нагадувати релігійний дискурс. Одним з аспектів цього прояву є сприйняття політичного лідера або вождя як божества, обдарованого надприродними здібностями. Таким чином, ключовою функцією політичного дискурсу є політична пропаганда, переконання та вплив. Дискурс є суттєвим елементом соціокультурної взаємодії, включаючи інтереси, цілі, стилі та формування суспільної думки, що є важливим для автора дискурсу.

Відповідно до Нового тлумачного словника української мови, політичний дискурс – це будь-які вираження у мовленні, суб'єкт, адресат або зміст яких пов'язаний із сферою політики [50, с. 254].

Цікавим є також процес формування політичного дискурсу за С. Єрмоленко. Дослідниця-мовознавець, аналізуючи стилістику української мови, стверджує, що політичний дискурс є «сукупністю дискурсивних практик, які ідентифікують учасників політичної комунікації або формують її конкретну тематику» [17, с. 104].

В. Громовенко пропонує дві основні концепції політичного дискурсу, які можна визначити так: перше – це особливий варіант дискурсу, спрямований на завоювання та утримання політичної влади; друге – це багатоаспектне та багатопланове явище, що представляє собою комплекс елементів, об'єднаних в єдине ціле [14, с. 112]. Специфіка політичного дискурсу визначається особливим словником, взаємозв'язками між політичними концептами, базовими абстракціями та метафорами, стандартними контекстами та організацією аргументації.

Лінгвісти приділяють особливу увагу політичному дискурсу, особливо в той період, коли політична комунікація набула характеру засобу

маніпулювання свідомістю, зауважує дослідниця І. Бутова [6, с. 232].

Також, вчені Г. Вусик та О. Антонюк вважають, що інтерес до політичного дискурсу пов'язаний зі зростанням активності в політичних відносинах та наростанням політичних протиріч. Ці процеси викликали зміни в лексичних, фразеологічних, синтаксичних та стилістичних аспектах мови [11, с. 213-214]. Загалом, вони вважають, що взаємодія між мовою та політичною діяльністю є досить результативною та тісною, оскільки мова не лише є необхідною для ефективної комунікації, а й може забезпечити значущу підтримку у політичній боротьбі. З іншого боку, політична боротьба розглядається як конкуренція між політичними діячами та протистояння їхніх політичних виступів та висловлювань [11, с. 213-214].

Визначний нідерландський лінгвіст Т. ван Дейк, який вивчає політичний дискурс, вказує на те, що автори, а саме політики, формують цей дискурс. За словами Т. ван Дейка, це пояснюється тим, що майже всі спроби розгляду функціонування політичного дискурсу в комунікації базуються на аналізі розмов та виступів політиків [66, с. 12].

Крім того, лінгвіст підкреслює, що в межах політики та політології політичний дискурс розглядається як «форма політичної дії і частина політичного процесу» [66, с. 20]. Загалом, Т. ван Дейк вказує, що дослідження поняття «політичний дискурс» не повинно обмежуватися лише вивченням структури тексту, а повинно включати систематичний аналіз контексту [66, с. 15].

При розгляді характеристик політичного дискурсу, Н. Шевчук визначає ряд умов, які впливають на його розвиток:

- Об'єднання та розділення «групових суб'єктів політики»;
- Підтримка завершення конфлікту і досягнення компромісу;
- Проведення політичних виступів та оголошення їх.
- Створення лінгвістичного простору в політичній сфері та його інтерпретація з використанням інших аспектів, наприклад, економічних;
- Маніпулятивні дії, спрямовані на вплив на дії та позиції як політиків,

так і виборців [46, с. 266].

Політичний дискурс відіграє ключову роль у формуванні громадянської ідентичності. Висловлювання політичних лідерів, публічні дебати та засоби масової інформації допомагають громадянам визначити свої погляди, цінності та ставлення до соціальних питань.

Політичний дискурс визначає теми та питання, які стають актуальними для обговорення в суспільстві. Лідери висувують певні проблеми на передній план, надаючи їм вагу та привертаючи увагу громадськості.

Функція мобілізації визначає можливість політичного дискурсу об'єднувати громадян навколо спільних ідей та цілей. За допомогою мовленнєвих засобів лідери можуть стимулювати громадянську активність та участь у політичних процесах.

Політичний дискурс виступає джерелом інформації для громадськості. Виступи політиків, публікації в мас-медіа та дебати допомагають громадянам зрозуміти складні політичні питання та здійснювати свідомий вибір.

Мовленнєві засоби політичного дискурсу можуть служити для легітимізації політичної влади. Політики використовують різні стратегії, щоб переконати громадян у своїй здатності ефективно керувати та вирішувати суспільні питання.

Дискурс може викривати та висвітлювати соціальні конфлікти, невдоволення громадян політичними рішеннями чи діями влади. Він відображає різноманітні погляди та допомагає виявляти розбіжності в суспільстві.

Узагальнюючи, функції політичного дискурсу визначають його важливий внесок у формування громадянського суспільства, сприяючи взаєморозумінню, визначенню політичної агенди та забезпеченню діалогу в суспільстві.

У сфері політичного дискурсу важливим стає сама особистість політика та окремі аспекти його поведінки. Політичний дискурс відображає загальний комплекс взаємодій між особою та суспільством, сприяючи формуванню у

реципієнтів світогляду.

Характеристики англомовного політичного дискурсу включають в себе використання специфічної політичної термінології, часті повторення «високих» та емоційно насичених слів, а також застосування кліше та штампів. Варто відзначити значну кількість запозичень з латинської та французької мов, що стали невід'ємною частиною лексичного арсеналу англійського політичного дискурсу. Ці терміни сприяють створенню високоемоційного та консервативно-піднесеного стилю. Грецькі, німецькі та італійські слова не так часто вживаються в англійському політичному мовленні. З іншого боку, французькі вислови та лексика широко застосовуються, утворюючи так звані «варваризми» [40].

У політичному дискурсі важливою є висока інформативність, використання загальноприйнятих та авторських аббревіатур.

Часто здійснюється посилання та цитування, зазвичай з чітким вказанням джерела. Крім того, політичний дискурс насичений висловами видатних особистостей. У політичній мові поширені різноманітні назви, такі як епоніми, назви народів, країн, географічних об'єктів, найменування установ, періодичних видань, а також культурно-історичних об'єктів. Часто вживаються прикметники, утворені від прізвищ, які можуть вказувати на конкретну особу або типізовано характеризувати явище чи предмет. В політичному дискурсі можна спостерігати використання стереотипних виразів та витівок.

Мова політичних промов, статей та доповідей часто використовує лаконічний стиль, абстрактність та піднесеність, спираючись на фрази-кліше та шаблони. Додатково, спостерігається створення нових термінів за допомогою авторських неологізмів, що сприяє утворенню сучасної термінології у політичному дискурсі. Важливим аспектом є також використання емоційно-оцінної лексики, яка втілюється через оціночні лексичні одиниці, що служать засобом реалізації інформативних та впливових функцій політичного дискурсу.

Різні стилістичні засоби, зокрема метафори, перифрази, риторичні питання та градації, використовуються для створення емоційного впливу в політичному дискурсі. Метафори, особливо в англomовному політичному контексті, не лише надають висловам емоційності та експресивності, але також стають потужним інструментом політичної маніпуляції та формування образу політика. Вони впливають на свідомість аудиторії, створюючи запам'ятовуючі образи та сприяючи прийняттю певних рішень в політиці.

Дослідниця В. Громовенко наголошує, що політичний дискурс виступає ключовою концепцією політичної лінгвістики. В її визначенні це галузь лінгвістики, яка виникла на перетині політології та лінгвістики і тісно пов'язана з комунікативною, когнітивною та прагмалінгвістикою. Основною метою політичної лінгвістики є вивчення закономірностей взаємодії суспільно-політичних подій і змін в мові, а також обертання цього взаємовпливу [14, с. 114].

Існує погляд, що політична лінгвістика є однією з галузей прикладної лінгвістики. Згідно з цим підходом, її об'єктом є саме політичний дискурс, який розглядається як комплекс практик, що визначають учасників політичного спілкування або формують теми комунікації [18, с. 45].

Також існує точка зору, що політична лінгвістика є самостійною, міждисциплінарною та комплексною науковою областю [34, с. 161]. Згідно з цією концепцією, предметом вивчення політичної лінгвістики є політична мовленнєва діяльність, яка орієнтована на популяризацію ідей, гру на емоціях і спонукання суспільства до політичних дій та соціально-політичних рішень.

Сучасний український політичний дискурс відображає складні відносини. У суспільстві, де принципом була однорідність соціального зв'язку, політична сфера не могла бути чимось окремим, в ній не було ані чисто політичних, ані чисто неполітичних інститутів.

Перший вказаний підхід асоціюється з класичним методом риторичного аналізу публічних виступів, дебатів та інтерв'ю. Дескриптивний

підхід розглядає мовленнєву поведінку, мовленнєві засоби, якими користуються політики, стратегії маніпуляції та різні риторичні прийоми.

Критичний підхід спрямований на критичний аналіз та осмислення суспільної моралі, що виявляється у мові чи дискурсі. У цьому контексті мовлення розглядається як інструмент влади та соціального контролю.

Когнітивний підхід дозволяє перейти від визначення елементів та структур дискурсу до моделювання структур свідомості учасників політичної комунікації.

Отже, концепція дискурсу виявляє значну різноманітність, що призводить до різних підходів до її визначення, аналізу та дослідження. У свою чергу, політичний дискурс також розглядається за різними підходами, але в цілому його можна визначити як мовне утворення (усне або письмове), що стосується сфери політики.

Однією з основних ознак політичного дискурсу є його направленість на політичні цілі та завдання. Він є інструментом для вираження політичних поглядів, підтримки чи критики певних ідеологій та пропаганди політичних програм. Важливою ознакою є також наявність публічного характеру, оскільки політичний дискурс зазвичай адресований громадськості та спрямований на вплив на суспільне мовлення.

Ще однією характеристикою є використання специфічної мови та лексики. Політичний дискурс часто використовує фахову лексику, що може бути важкорозумілою для широкого загалу, та акцентує увагу на конкретних поняттях, що характеризують політичні процеси та явища.

Ознакою політичного дискурсу є також велика увага до риторики та ораторського мистецтва. Політики намагаються використовувати різноманітні риторичні фігури, аргументації та стилістичні засоби для переконання та впливу на свою аудиторію. Важливою складовою стає також вміння підкреслювати свою правоту, використовуючи переконливі та емоційно заряджені аргументи.

У політичному дискурсі існує ряд жанрових форм, які дозволяють

виражати та поширювати політичні ідеї. Один із таких жанрів – політичні виступи, які включають у себе промови, інтерв'ю та звернення. Ці форми дозволяють політикам безпосередньо спілкуватися з виборцями та виражати свої позиції.

Специфічний жанр – політичні дебати, де представники різних політичних сил обговорюють актуальні питання та аргументують свої погляди. Цей формат сприяє відкритому обговоренню та демократичному вираженню різних точок зору.

Ще однією формою політичного дискурсу є виборчі програми та партійні платформи. Ці документи визначають політичні цілі, ідеології та конкретні заходи, які партії планують реалізувати в разі отримання влади.

Висвітлення ознак та жанрів політичного дискурсу дозволяє визначити його унікальність у порівнянні з іншими видами мовленнєвої діяльності. Цей аспект мови виявляє важливу роль у формуванні політичного середовища, визначаючи межі та тонкощі взаємодії мовленнєвого простору та політичного життя.

1.3. Функції політичного дискурсу

Функції політичного дискурсу визначаються його роллю у суспільстві та виявленням впливу на формування громадської думки, прийняття рішень та визначення політичної агенди. Однією з ключових функцій є інформативна, яка передбачає поширення інформації про політичні події, позиції різних політичних сил та оцінки суспільством цих явищ. Політичний дискурс служить засобом сприйняття новин, аналізу та взаємодії громадян із подіями у політичній сфері.

Ще однією функцією політичного дискурсу є соціалізаційна. Він сприяє формуванню політичної ідентичності громадян та їхнього включення в політичне життя. Зокрема, політичні партії та лідери використовують дискурс для переконання та мобілізації виборців, спонукаючи їх до участі у

виборчих процесах та активної громадянської позиції.

Функція формування громадянської думки є надзвичайно важливою для демократичного суспільства. Політичний дискурс впливає на утворення поглядів та переконань громадян, спрямовуючи їхнє розуміння політичних подій та процесів. Здатність дискурсу визначати обговорювані теми та їхні контексти впливає на ставлення громадян до конкретних питань та політичних фігур.

Іншою важливою функцією є участь у формуванні політичної агенди. Політичний дискурс визначає пріоритети та теми, які стають актуальними для обговорення у суспільстві. Політичні лідери, використовуючи дискурс, можуть впливати на те, що вважатиметься важливим та актуальним для громадськості, визначати проблеми, які потребують негайного розв'язання.

Додатковою функцією політичного дискурсу є регулювання соціальних відносин. Використовуючи мовні засоби, політичні лідери можуть змінювати сприйняття подій та взаємин між різними соціальними групами, сприяючи консолідації чи, навпаки, виникненню конфліктів.

Важливо зауважити, що розвиток політики і політичних систем розширює функціональні можливості самого політичного дискурсу. Сучасні політичні лідери стикаються з новими соціально-політичними викликами, потребами і вимогами виборців, що вимагають переосмислення політичних цілей та вироблення нетривіальних стратегій для їх вирішення. Ці процеси призводять до виникнення нових функцій у сучасному політичному дискурсі. Дослідження різноманітних функцій політичного дискурсу також проводять вітчизняні науковці, такі як Н. Шевчук, Ю. Яворська та О. Кобзева, а також американський антрополог Д. Грейбер.

Сучасна дослідниця Ю. Яворська, яка аналізує політичний дискурс у соціальних медіа, описує публічні виступи політиків. Вона вважає, що основною метою політичного виступу є вплив на аудиторію та підбурення слухачів до конкретної поведінки. Крім того, Ю. Яворська вказує на такі функції політичного дискурсу:

- Залучення уваги аудиторії;
- Ідеологічна функція, що забезпечує віру адресатів у правильність пропозицій політика;
- Мобілізаційна функція, яка залучає аудиторію політика до конкретних дій.

Порівнюючи різноманітні функції політичного дискурсу, Ю. Яворська стверджує, що всі вони спрямовані на одну політичну мету – маніпуляцію свідомістю аудиторії [47, с. 77].

Н. Шевчук вказує на складну ідеологічну систему політичного дискурсу, яка формується за допомогою мас-медіа та інших комунікаційних засобів і представляє собою впорядковану систему, спрямовану на змагання за політичну владу [46, с. 266]. У своєму дослідженні поняття «політичний дискурс» Н. Шевчук виділяє наступні йому функції:

- 1) Комунікативна, яка відповідає за обмін поглядами з метою впливу на світогляд адресата;
- 2) Спонукальна, яка закликає електорат політика до певних дій і використовує прийоми політичної пропаганди;
- 3) Формування нової реальності, яка існує паралельно з реальністю, але інтерпретація подій та фактів віддалена від реальності;
- 4) Волюнтативна, яка виражає певне прохання чи схиляння у відношенні до адресата;
- 5) Інформаційно-трансляційна, яка передає через політичний дискурс певні цінності та моральні настанови соціуму;
- 6) Емоційна, яка передає емоційний стан адресанта чи адресата;
- 7) Метамова, яка допомагає зрозуміти зміст слів та термінів;
- 8) Прогностична, яка дозволяє політикам передбачити необхідні політичні дії та реакцію електорату;
- 9) Фатична, яка встановлює контакт з аудиторією та сприяє комунікативній взаємодії;
- 10) Естетична, яка акцентує увагу на поетичності політичного виступу

та підштовхує політика використовувати засоби виразності в мовленні;

11) Магічна, яка відображає старовинні табу та звичаї [46, с. 267].

При вивченні характеристик організації електорального дискурсу в сучасному контексті, О. Кобзева розробила власну класифікацію, яка досить чітко розкриває основні функції політичного дискурсу:

- Персуазивна функція, спрямована на вплив на аудиторію і спонукає до «переконання в чому-небудь, заклик до вчинення або утримання від певних дій»;

- Сугестивна функція, що проявляється у прихованому впливі на погляди адресата;

- Інформативна функція, яка передає знання про явища і події політичного життя;

- Експресивна функція, спрямована на вплив на емоційно-почуттєву сферу адресата;

- Комунікативна функція, яка підтримує комунікативні зв'язки між адресантом та адресатом і поліпшує взаєморозуміння між ними [20, с. 95].

Важливою функцією політичного дискурсу є також створення публічної довіри до політичних інститутів. Лідери використовують дискурс для підвищення довіри до своїх дій, ставлення до суспільних питань та відмінності від конкурентів.

Загалом, функції політичного дискурсу визначають його важливе місце в суспільстві та його роль у формуванні політичної культури, активізації громадянської позиції та визначенні напрямків розвитку суспільства.

Мова виступає ключовим інструментом як політичної лінгвістики, так і політичного дискурсу, і справедливо вважається, що останній неможливо відокремити від його вербалізованих форм.

Мова, в будь-якому прояві (писемній, усній, електронній, надрукованій), нерозривно пов'язана з процесами мислення і пізнання, що робить її основою укорінення та поширення ідей і думок.

Багато дослідників вказують на активне використання мови в

політичній сфері для досягнення впливу. Мовні характеристики в основному впливають на формування відмінностей у політичній культурі. Використання нечітких меж між конкретними та абстрактними висловами стає засобом створення смислової невизначеності політичних термінів.

Важливою ідеєю є твердження В. Петренка, що мова активно використовується владними структурами як інструмент обмеження впливу, розглядаючись як самостійний обмежуючий механізм, який вимагає постійного контролю і втручання.

Політики, майстерно користуючись мовою та уникаючи конкретності, вбачають свою роль в обмеженні доступу суспільства до інформації. Шляхом створення символізму мовлення владні структури запускають символічну політику, що представляє собою специфічний варіант політичної комунікації.

Навіть при широких дослідженнях в політології, лінгвістиці та перекладознавстві на сьогоднішній день не існує чіткого визначення поняття «мова політики». Часто це поняття асоціюється з політичним дискурсом, політичною мовою, політичною комунікацією та мовою політичної сфери. Також його можна ідентифікувати з індивідуальним стилем політика, його конкретними висловами та формулюваннями.

Найбільш узагальненим описом є характеристика мови як комплексу дискурсивних методик, які визначають область політичної комунікації.

Л. Нагорна розглядає термін «політична мова» з декількома аспектами. По-перше, вона визначає його як інструмент, який інтенсивно використовується у конкуренції за владу. По-друге, це специфічна форма діалогу, що включає елементи гри, словесної боротьби та ефекту змагань [34; 35].

Однією з ключових ролей політичної мови, як стверджує дослідниця, є функція регулювання. Мова може викликати реакції до дії, порушувати або гальмувати процеси. Ще однією значущою функцією є встановлення вербальних механізмів зв'язку між суспільством та владою.

Мова політики має свою унікальну складність, яка виявляється в її

багатогранності. Вона повинна бути доступною та зрозумілою, але в той же час виражати велику глибину, що визначається її функціональністю та необхідністю відповідати вимогам сучасної політичної ситуації. Вчені в галузі мовознавства аналізують мову політики як особливий вид термінології та політичної риторики. Деякі відзначають унікальність використання мовних засобів, пауз та полемічності політичної лексики у порівнянні зі звичайною термінологією.

Взаємодія мови та політики розглядається як проблема взаємодії мови і ідеології, що є складною та багатогранною. З одного боку, мова впливає на процес формування та поширення ідеології, а з іншого боку, ідеологія та політика значно впливають на мову. Мова вважається ідеологічною, пов'язаною з систематичним спотворенням на користь зацікавленого класу.

Дослідження використання мови в політичній сфері для впливу на масову свідомість є одним з напрямків, якому приділяється особлива увага.

Взаємозв'язок мови та ідеології є складним і рекурсивним. Навіть при поверхневому розгляді цієї проблеми можна виділити принаймні три лінії взаємодії цих феноменів. Перший напрямок пов'язаний із розумінням мови як своєї ідеології. Багато вчених вказують, що мова може активно впливати на світогляд суспільства, яке нею користується, і визначати картину реальності. У цьому контексті мова завжди виявляється владною структурою, що визначає та нормує.

Другий напрямок взаємодії розглядається семіотиками, які розглядають ідеологію як мову, особливу систему знаків. Згідно з семіотичною концепцією, ідеологія виступає вторинною системою знаків, де кожний ідеологічний знак завжди утворюється як додаток до первинного шару мови.

Третій напрямок стосується функціонування ідеології в мові та досліджує механізми та шляхи, якими ідеологія транслюється в суспільство. У цьому контексті саме мова є основним об'єктом дослідження, оскільки, будучи універсальним соціальним посередником, вона стає матеріалом та інструментом ідеологічного впливу.

Мова та ідеологія є нерозривними явищами, що розвиваються разом і виникли в процесі розвитку людського суспільства. Це вказує на наявність загальних зв'язків між мовою та ідеологією. Зокрема, ідеологічні та мовні конструкції несуть певну інформацію та мають взаємозв'язки з іншими аспектами суспільного життя.

В західній науці активно вивчаються загальнотеоретичні аспекти взаємодії мови та ідеології. Дослідники розглядають мову з погляду гіпотези, яка визнає, що мова «нав'язує» певну модель дійсності мисленню. Мова є не лише відображенням життя суспільства, а й його практичною свідомістю. Ця свідомість неминуче визначається ідеологією.

У дослідженні взаємодій мови та ідеології вирізняються два основні напрямки: аналіз процесів, що відбуваються в мові під впливом конкретної політичної ідеології, та визначення мовних засобів, які можуть найефективніше впливати на формування ідеології через концепції мови.

Ще однією сферою дослідження політичної мови є аналіз її функціонування в тоталітарних та демократичних суспільствах. Основний акцент робиться на радянській тоталітарній та сучасній посттоталітарній мові. Наукові дослідження спрямовані на виявлення особливостей політичних дискурсів у комуністичному та післякомуністичному суспільствах, вивчення їх відмінностей та основних тенденцій. Ці дослідження важливі для вивчення тоталітарного політичного дискурсу, оскільки вони вказують на його монологічність, ритуальність та закритість.

Отже, мова, що виступає основним інструментом політика, не лише відображає нову реальність, але й формує концепцію політичного дискурсу. Політична мова виявляється потужним ідеологічним засобом, що надає можливість диктувати правила гри, формувати переконання та використовувати маніпуляції.

Мова виступає неодмінною складовою іміджу політика, визначає його образ та впливає на формування відношень до нього. В сучасному політичному дискурсі, який формується через мову політиків, відзначається

перехід політичних суб'єктів від «ритуалу до діалогу». Суспільний політичний дискурс стає більш відкритим, орієнтованим на діалог та взаємодію.

Політичний дискурс виступає важливим елементом сучасного суспільства, впливаючи на формування громадянського суспільства, прийняття політичних рішень та конструктивний діалог між різними соціальними групами. Функції політичного дискурсу визначають його роль у політичному процесі та суспільстві в цілому.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Розділ 1 магістерської роботи присвячений загальній характеристиці та особливостям феномену політичного дискурсу. У ньому розглянуто поняття дискурсу як лінгвістичного явища, ознаки та жанри політичного дискурсу, а також його функції. У цьому висновку ми підбиваємо підсумки аналізу цього розділу, виділяємо ключові тези та визначаємо його вагому роль у розумінні політичного мовлення.

Почнемо з поняття дискурсу як лінгвістичного явища. Вивчення поняття дискурсу у цьому розділі дозволило розкрити його багатогранність та важливість для сучасного суспільства. Дискурс виявляється не лише як засіб комунікації, але і як концептуальна рамка для формування та вираження соціокультурних ідентичностей. Особливу увагу було приділено його соціальному та культурному виміру, що визначає його важливість у розвитку громадянського суспільства.

Ознаки та жанри політичного дискурсу, які були розглянуті в даному розділі, розкривають його специфіку та відмінності від інших видів мовленнєвої діяльності. Політичний дискурс виявляється не лише мовним вираженням політичних ідей, а й засобом формування публічної думки та

впливу на громадянське суспільство. Зазначені ознаки, такі як направленість на політичні цілі, використання специфічної мови, риторика та ораторське мистецтво, визначають політичний дискурс як особливий жанр мовленнєвої практики.

Функції політичного дискурсу, як визначено у розділі, подолали рамки простого інформування та зайняли важливе місце у формуванні громадянської свідомості. Інформативна функція дозволяє поширювати об'єктивну інформацію про політичні події та позиції різних політичних сил. Участь у соціалізації виявляється в формуванні політичної ідентичності та включенні громадян у політичний процес. Формування громадянської думки допомагає визначити пріоритетні теми для обговорення та визначення політичних переваг.

Загалом, розділ 1 магістерської роботи дозволив глибше розібратися у сутності та особливостях політичного дискурсу. Однак, не зважаючи на вивчення цих аспектів, є важливі питання, які вимагають подальшого дослідження. Наприклад, можна розглядати різні підходи до політичного дискурсу, аналізувати роль інформаційних технологій у формуванні політичного мовлення, а також досліджувати вплив мовленнєвих стратегій на формування громадської думки.

У висновках до даного розділу слід підкреслити важливість вивчення політичного дискурсу для розуміння сучасної політичної культури. Його роль в формуванні політичних поглядів, вплив на громадянське суспільство та конструктивне функціонування демократичних інститутів робить цей об'єкт дослідження надзвичайно актуальним у сучасних умовах.

РОЗДІЛ 2. ВЕРБАЛЬНІ ТА НЕВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ ПЕРЕКОНУВАННЯ В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

2.1. Переконання і маніпуляція в процесі мовленнєвого впливу

У сучасному світі політичний дискурс, медійна сфера, а також масова комунікація стали не лише засобами передачі інформації, але й майданчиками для впливу та формування громадської думки. Розділ присвячений розгляду ключових аспектів цих явищ. Аналізуючи природу переконання та маніпуляції, можна краще розуміти, яким чином мова використовується для впливу на громадську думку та які ефекти вона справляє на сприйняття інформації.

Переконання та маніпуляція є важливими аспектами мовленнєвого впливу в політичному дискурсі. Переконання – це процес переконування або намагання переконати кого-небудь у чомусь. Це може включати в себе використання різних мовних засобів для створення аргументів та впливу на думку чи погляди адресата. У політичному мовленні це особливо актуально, оскільки політичні лідери і організації намагаються впливати на виборців, формуючи їхні погляди та переконання.

Маніпуляція представляє собою широко поширене явище, яке можна виявити у всіх сферах соціально важливої діяльності людини. Цей феномен є об'єктом дослідження в багатьох наукових галузях. Отже, у галузі медицини, техніки, політики, психології, соціології існує велика кількість визначень даного явища.

Розуміння маніпуляції як форми психолінгвістичного впливу включає те, що її мета полягає в таємному і прихованому змінненні думок, установок і поведінки адресата на користь маніпулятора. Це вимагає високого рівня майстерності від маніпулятора, щоб зміни, які відбуваються з адресатом, залишались непоміченими і неусвідомленими. Слова, які часто використовуються для опису маніпуляції, зазвичай викликають негативне враження, такі як: таємно, хитро, обманливо, контроль, владарювання, примус, застосування сили, структурування світу в інтересах маніпулятора, втручання в волю іншого, майстерність і вправність, інше.

Лінгвістичне (мовне) маніпулювання визначається як використання особливостей мови та правил її вживання з метою таємного впливу на адресата в необхідному напрямі. Лінгвістичне маніпулювання є також необхідною ознакою повсякденного спілкування людей.

Маніпуляція, з іншого боку, включає в себе спритне керування інформацією для досягнення певних цілей. В контексті політичного дискурсу, маніпуляція може виявлятися в навмисному викривленні фактів, використанні емоційно зарядженої лексики або створенні ілюзії впливу на громадську думку. Маніпуляція мовою часто здійснюється за допомогою риторичних засобів, які можуть включати в себе евфемізми, апеляції до емоцій, або вибір специфічної лексики для виклику певних асоціацій.

Маніпуляція відбувається, коли слухач не розпізнає справжніх намірів оратора за тим, що насправді висловлюється. Оскільки конкретна інтенціональність є одним із ключових параметрів маніпулятивного висловлювання, виявлення маніпулювання вимагає аналізу таких аспектів, як мета вербальної комунікації, комунікативний замір, причини та мотивація

[74]. Маніпуляція – це прагматичний аспект, який досягає своїх цілей, не виявляючи явного комунікативного наміру: оратор усвідомлено вибирає форму висловлювання, що не передає прямих сигналів його намірів. Збільшуючи рівень неадекватного сприйняття інформаційного поля, маніпуляція розширює ілюзорну суб'єктивну реальність. Маніпуляція справляє руйнівний вплив на індивіда та суспільство загалом [74].

Словесна маніпуляція може бути розтягнута в часі, представляючи складну, багатоступеневу, поетапну процедуру (у випадку з інформаційною пропагандою та кампаніями з просування проектів), або це може бути особливий, відносно простий акт впливу в ході міжособистісного спілкування [88, с. 473]. Суттєвий характер маніпулювання представляє оперування такими мовними одиницями та категоріями, як запозичені слова (яким бракує внутрішньої форми), евфемізми, структури мови різного змісту та складу. При цьому належні мовні характеристики відмінності маніпулятивного дискурсу важко визначити, оскільки вони, як правило, не виходять за рамки регулярної мовленнєвої практики [88, с.475].

Активне використання маніпулятивного дискурсу за допомогою певних граматичних форм і синтаксичних конструкцій не конструює специфічну «маніпулятивну граматику», оскільки ті самі лінгвальні засоби використовуються для інших цілей. Проте врахування мовних засобів, що є характерними для маніпулятивних текстів, виявляється важливим для визначення факту маніпулювання. Дискурс набуває маніпулятивного характеру не лише через використання конкретних лексичних чи граматичних одиниць, але, передусім, через асоціації з намірами оратора, невизначений впливовий характер висловлювання та умови спілкування (соціальний контекст).

Маніпуляції в комунікації впливають на співбесідника за допомогою вербальних і невербальних мовленнєвих засобів з метою направлення бесіди в бажане русло. Це змушує адресата некритично сприймати мовленнєве повідомлення та сприяє виникненню ілюзій і помилкових уявлень у його

свідомості, що підштовхують його до вчинків, вигідних для маніпулятора. Також маніпуляції можуть спрямовувати співбесідника (публіку) до досягнення бажаного висновку і результату, при цьому мета впливу залишається прихованою.

Приховання мети досягається тим, що під час маніпуляцій зовнішнє значення слів, виразів чи дій щодо іншої людини не збігається з їхнім внутрішнім значенням. Зовнішнє значення, зазвичай, не враховує потреб іншої людини, але внутрішнє значення містить інформацію, яка спрямовує співрозмовника на певні дії, які маніпулятор бажає викликати.

Двосторонність процесу, що є характерною для маніпулятивної комунікації, полягає в поєднанні примусу. Цей процес, який обмежує вибір контексту, з цільовим висловленням, з метою змусити інтерпретувати останнє в межах визначених контекстуальних припущень, можна охарактеризувати як направлену маніпуляцію в сприйнятті або як спрямовану та умовну інтерпретацію і дозволяє уникнути інтерпретації за допомогою доступних альтернативних (суперечливих) припущень.

Давайте спробуємо розглянути методи вербальної маніпуляції, тобто впливу за допомогою мови. Однією з основних функцій слова є сугестія, що означає викликання підкорення через використання почуттів, образів і підсвідомих впливів, сприяючи виникненню взаєморозуміння між людьми. Сугестивність слів існує ще до того, як у людини сформувалося аналітичне мислення, оскільки вербальний світ став платформою для взаєморозуміння.

Вплив слів на особу не тільки залежить від буквального змісту, але і від конотації – виклику образів і почуттів через асоціації, а також від атмосфери і майстерності оратора.

Беремо до уваги більш детальну структуру процесу маніпулювання, яка включає десять послідовних етапів: визначення цілей маніпулятивного впливу, підготовка (створення переваг, формулювання контексту комунікації), розробка стратегії маніпуляції (створення плану), вибір відповідних маніпулятивних тактик, визначення прийомів впливу, вибір між

вербальними та невербальними засобами маніпулювання, сприйняття повідомлення адресатом, вплив на цільову аудиторію, перлокутивний ефект (наслідки впливу), оцінка успіху чи невдачі досягнення маніпулятивних цілей та реалізації поставленої мети.

Мова пропонує цілий арсенал засобів для реалізації маніпулятивних цілей. Мовна маніпуляція позначена мовними знаками різного рівня, що допомагають інтерпретувати наміри мовця. Мовний вплив на суспільну свідомість можна проявити у відкритій та прихованій формі. Протягом останніх десятиліть приховані форми впливу набувають більшої цінності та актуальності. Найпопулярнішим і ефективним типом прихованого впливу на суспільну свідомість є мовна маніпуляція. Ряд дослідників вважає, що вплив маніпуляцій є однією з найважливіших функцій засобів масової інформації поряд з інформаційною, навчальною та рекламною функціями. Вони вважають маніпулювання мовою прихованим мовним впливом на реципієнта, навмисно дезінформуючи його стосовно ідеї чи змісту промови, що здійснюється на трьох рівнях: індивідуальному, груповому та масовому.

У процесі створення тексту автори маніпуляційного дискурсу часто обирають найбільш нейтральне слово з семантичного поля, хоча навіть нейтральне слово в певному контексті може виконувати роль впливу, оскільки на відміну від слова з експресивним негативом конотація передає позитивну оцінку цього питання в прихованій формі, відображаючи позицію всієї ідеологічної системи, і, навпаки, під час опису подій, підданих критиці цією системою, вибираються емоційні слова з негативною конотацією.

Один із ключових аспектів переконання та маніпуляції у політичному дискурсі – це використання риторичних фігур та прийомів. Зокрема, відомий логічний прийом – аргументум ад бацкулум (від лат. «до кийка»), коли в цілях переконання використовується загроза негативними наслідками в разі неприйняття або відхилення певного ставлення чи поглядів. Цей прийом може бути особливо ефективним у політичному мовленні, коли лідери намагаються мобілізувати громадськість або вплинути на рішення.

Лексичні особливості відіграють значущу роль у процесі переконання. Вибір конкретних слів може створювати певні асоціації, викликати емоції та визначати тон бесіди. Важливою лексичною стратегією є використання евфемізмів, які зменшують або приховують негативний зміст понять, що може сприяти певному сприйняттю інформації.

Стилістичні особливості вербального впливу включають в себе використання різних фігур мови, образності, алегорій та гіпербол. Вони роблять мовлення більш ефективним та запам'ятовуваним, що може впливати на сприйняття інформації та ставлення до обговорюваних питань.

Невербальні засоби переконання, такі як жести, міміка, тон голосу, важливі у визначенні емоційного фону мовлення. Їхня правильна інтерпретація важлива для розуміння не лише самих слів, але й емоційного підтексту.

У висновках до даного підрозділу слід визначити, що переконання та маніпуляція в процесі мовленнєвого впливу є невід'ємною частиною політичного дискурсу. Розкриття їх природи та механізмів дозволяє краще розуміти процеси формування громадської думки та взаємодії мовних засобів для досягнення певних цілей.

2.2. Основні стратегії вербального переконання

2.2.1. Лексичні особливості вербального переконання.

Маніпулювання відіграє важливу роль у політичному дискурсі. Основними цілями політиків є вміння привертати увагу, здобувати контроль та стимулювати людей до виконання політично обґрунтованих дій. Для досягнення цих цілей політичні лідери часто користуються мовним маніпулюванням. Мова завжди слугувала ключовим інструментом впливу на особу. Навіть одне невірне слово може мати страшні наслідки, тоді як правильно побудована стратегія, дотримання тактичних прийомів та ефективно використання засобів впливу сприяють досягненню поставлених

цілей.

Основні стратегії вербального переконування в мовленні відіграють ключову роль у формуванні думок, уподобань та поглядів слухачів. У рамках політичного дискурсу, громадської комунікації, чи навіть у повсякденному спілкуванні, використання цих стратегій має суттєвий вплив на ефективність комунікації та здатність переконати аудиторію. В даному тексті розглянемо деякі з основних стратегій вербального переконування та їх вплив на слухачів.

Однією з основних стратегій є використання логічних аргументів та переконливих доказів. Це включає в себе використання статистики, наукових досліджень, експертних думок та інших об'єктивних фактів, що підсилюють сенс та правдивість висловлених тверджень. Здатність підтримувати свої думки аргументами дає додатковий авторитет та переконливість. Лексичні особливості вербального переконування в виступах Джо Байдена включають вживання конкретних слів, які підкреслюють його погляди, цінності та позиції.

1. Спільнотність та єднання:

- *Biden: "We must come together as a nation to address these challenges"* (71).

2. Емоційна залученість:

- *Biden: "I am deeply committed to making a difference in the lives of everyday Americans"* (71).

3. Акцент на соціальні питання:

- *Biden: "Ensuring access to affordable healthcare is a top priority for my administration"* (71).

4. Використання оптимістичних термінів:

- *Biden: "Together, we can build a brighter future for all Americans"* (71).

5. Акцент на взаєморозуміння:

- *Biden: "It's important that we listen to each other and find common ground"* (71).

Ці приклади вказують на те, що Джо Байден використовує слова та вирази, спрямовані на підтримку його ідей та на сприяння взаєморозумінню та єдності.

Дональд Трамп використав ряд лексем з позитивною конотацією: *strong, great, courage, goodness, love, values, support, beautiful, good, great, incredible, successful, middle-income* (71).

Також можемо навести лексеми з негативною конотацією: *terrible, bad, unhappy, dangerous, messy, anxious* (71).

2. Емоційний вплив

Емоційний вплив є ще однією потужною стратегією, оскільки емоції відіграють важливу роль у прийнятті рішень та формуванні думок. Використання сильних емоцій може створити емпатію, зацікавленість та підвищити ефективність переконувального впливу. Однак важливо дотримуватися міри, оскільки надмірне емоційне враження може сприйматися як маніпуляція.

3. Апеляція до авторитету

Апеляція до авторитету включає в себе використання думок та поглядів відомих та поважних осіб для підтримки власних тверджень. Це може бути висловлено через цитати експертів, рекомендації вчених або думки визначних постатей. Використання авторитетних джерел може підвищити довіру аудиторії.

4. Апеляція до моральних цінностей

Ще однією стратегією є апеляція до моральних цінностей та етичних принципів. Використання загальновизнаних моральних норм може впливати на емоційний компонент слухачів та надавати вагомий аргумент на користь власної позиції.

5. Апеляція до національної честі та ідентичності

В деяких випадках ефективною може бути стратегія апеляції до національної честі або ідентичності. Виступаючи в ім'я загальних національних цінностей та ідентичності, вираження патріотизму та

національної єдності може збільшити підтримку ваших думок.

6. Використання риторичних питань та антитез

Риторичні питання та антитези – це ефективні стилістичні прийоми, які активізують мислення слухачів та ставлять їх у рефлексійний стан. Вони створюють ефектний контраст та можуть спонукати аудиторію ретельніше розглядати обговорюване питання.

7. Сприйняття якостей говоріння

Основні стратегії включають в себе також уважне сприйняття якостей говоріння. Чіткість, виразність, правильний тон голосу та правильний темп мовлення є важливими факторами, що впливають на сприйняття інформації та переконливість виступу.

Усі ці стратегії можуть використовуватися як окремо, так і в комбінації залежно від специфіки аудиторії, контексту та мети виступу. У висновках до даного підрозділу можна зазначити, що вивчення та розуміння основних стратегій вербального переконування дозволяє краще розкрити природу мовленнєвого впливу та підвищити його ефективність в політичному, громадському та особистому контекстах.

Лексичні особливості вербального переконування відіграють важливу роль у формуванні враження від мовленнєвого виступу та впливають на ефективність комунікації. Використання слова є основною будівельною одиницею вербального впливу, і правильний вибір слів може визначити його успішність. Розглянемо ключові аспекти лексичних особливостей вербального переконування та їх вплив на аудиторію.

1. Використання емоційно насичених слів

Один із основних способів здійснення вербального впливу – це використання емоційно насичених слів. Слова, які викликають сильні емоції, можуть створювати глибокий ефект на аудиторію. Наприклад, замість звичайного слова «добрий», можна використовувати «милосердний», що надасть тексту більше ваги та емоційної насиченості.

У висновках до даного підрозділу можна підкреслити, що лексичні

особливості вербального переконування відіграють значущу роль у формуванні враження від мовленнєвого виступу. Використання влучних слів може визначити успіх комунікації та ефективність переконувального впливу на аудиторію. Однак лексичні особливості переконування мають свої межі, і важливо уникати перебільшення. Занадто інтенсивне використання сили слів або емоційно насичених висловів може викликати відторгнення аудиторії або сприйматися як маніпуляція.

Загалом, лексичні особливості вербального переконування відіграють ключову роль у створенні вразливого та ефективного спілкування. Використання точних слів, які несуть емоційне забарвлення, разом із здатністю адаптувати лексичний стиль до аудиторії, допомагає створити впливові та переконливі висловлювання, спрямовані на досягнення конкретних цілей в комунікації.

2.2.2 Стилiстичнi особливостi вербального переконування.

Стилiстичнi особливостi вербального переконування вiдiграють важливу роль у впливi на аудиторiю та формуваннi ефективного комунiкативного процесу. Вiдмiнностi у виборi стилiстичних прийомiв можуть визначити емоцiйний тон, акценти та загальний вигляд мовленнєвого виступу. В даному дослiдженнi розглянемо ключовi аспекти стилiстичних особливостей вербального переконування та їх вплив на висловлювання. Стилiстичнi особливостi вербального переконування визначають способи використання мовних засобiв для впливу на думку, почуття та переконання слухачiв або читачiв. Вербальне переконування – це процес, пiд час якого використовуються слова та висловлювання для створення аргументiв, щоб переконати або вплинути на цiльову аудиторiю. Важливо враховувати, що стиль грифiв та кольорiв мовлення може суттєво впливати на ефективнiсть вербального переконання.

Апеляцiя до конкретностi та деталей

Коли мовець використовує конкретнi приклади, деталi та образи, це

робить його висловлювання більш переконливим. Аудиторія може легше зрозуміти та відчутти важливість висловлювань, якщо вони конкретизовані, а не абстрактні.

У поданому тексті президент Трамп використовує аргументацію на основі конкретних даних, коли згадує суму, яку він стверджує, що виділив фермерам: «*First of all, China is paying. They're paying billions and billions of dollars. I just gave \$28 billion*» (71).

Це звернення до конкретних, специфічних цифр (у цьому випадку, \$28 мільярдів) для підтримки тези, що Китай платить, і він вжив конкретних заходів. Такий тип аргументації спрямований на надання фактичної основи для заяви та надання вірогідності позиції говоріння.

Евфемізми – це слова або вирази, які зменшують негативне значення понять або подій. Вони можуть використовуватися для поліпшення сприйняття інформації та згладжування враження від обговорюваних тем. Наприклад, замість «втрата роботи», можна вживати «зміни в професійній сфері».

Дональд Трамп використовує фразу «*Monies that your family has taken*» (71) замість безпосередньої заяви про те, що сім'я отримала гроші, щоб натякнути на фінансові транзакції, пов'язані з родиною Джо Байдена.

«*The kind of money that you were raking in*» (71) ця фраза використовується для опису здобуття грошей, подаючи це так, ніби йдеться про надмірну або значну суму.

Дональд Трамп використовує метафору «*They're sucking up money*» (71), щоб передати ідею про те, як сім'я Байденів накопичує багатство.

Коли йдеться про можливі бізнесові угоди в Китаї, Дональд Трамп використовує фразу «*I was thinking about doing a deal in China*» (71) для опису свого розгляду бізнес-проектів.

Джо Байден використовує термін "дефіцит" для наміру передати негативні наслідки або невігідні результати в контексті відносин між США та Китаєм. «*He has caused the deficit of China to go up, not down*» (71).

Джо Байден використовує вираз «*They have to play by the rules*» для позначення відданості міжнародним нормам та очікуванням у торгівлі та інших взаємодіях з Китаєм.

Евфемізми часто використовуються для згладжування або зменшення впливу певних слів чи фраз, і їх використання має риторичну мету або слугує для передачі інформації менш прямим способом.

Часте повторення ключових слів та фраз підсилює їхню вагу та важливість у свідомості аудиторії. Такий прийом дозволяє підкреслити основні ідеї та зробити їх легше запам'ятовуваними.

Дональд Трамп повторює фразу «*I don't make money*», щоб заперечити отримання доходу з конкретних країн. «*I don't make money from China. You do. I don't make money from Ukraine. You do. I don't make money from Russia*» (71).

Дональд Трамп повторює фразу «*You do*», щоб наголосити на тому, що він відмовляється від отримання грошей: «*I don't make money from China. You do. I don't make money from Ukraine. You do. I don't make money from Russia*» (71).

Джо Байден повторює фразу «*show us*», коли викликає Трампа випустити свої податкові декларації: «*Why did he... he's been saying this for four years, show us, just show us, stop playing around*» (71). Ці повтори використовуються для наголошення, уточнення та підкреслення ключових моментів у діалозі.

Трамп використовує гіперболу для наголошення економічних та соціальних наслідків утримання країни в закритому стані: «*People are losing their jobs. They're committing suicide. There's depression, alcohol, drugs at a level that nobody's ever seen before*» (71).

Трамп використовує порівняння, щоб описати непрактичність використання плексигласу у бізнесі: «*You're going to sit there in a cubicle wrapped around with plastic*» (71).

Байден використовує алітерацію з повторюваними звуками «р»: «*If you*

have a reproduction rate in a community that's above a certain level, everybody says, 'Slow up. More social distancing (71).

У висловленні Трампа є трошки іронії, коли він говорить, враховуючи попередні критики доктора Ентоні Фаучі «*I'm listening to all of them, including Anthony. I get along very well with Anthony*» (71).

Байден використовує анафору з повтором «*And look at*», щоб підкреслити різні ситуації в різних штатах: «*And look at the states that are having such a spike in the coronavirus. They're the red states, they're the states in the Midwest, they're the states in the upper Midwest*» (71).

Байден використовує контраст, щоб порівняти свій підхід з підходом Трампа: «*We ought to be able to walk and chew gum at the same time*» (71).

Ці стилістичні засоби сприяють риториці політиків і допомагають передати їхні повідомлення з наголосом і переконанням.

«*We closed up the greatest economy in the world*» – Перебільшення може використовуватися для наголошення значущості закриття економіки.

«*rounding the turn*» – Метафоричний опис прогресу в управлінні пандемією.

«*goggles and masks and gowns and everything else*» – Список предметів, використовуваних для захисту.

«*I will take care of this. I will end this*» – Повторювані фрази для наголошення.

«*I don't think we're going to have a dark winter at all. We're opening up our country*» – Повторення фрази на початку речень для наголошення.

«*We're rounding the corner*» – Часто вживана фраза для підказки на прогрес.

«*I don't think we're going to have a dark winter at all. We're opening up our country*» – Представлення контрастних ідей про темний зимовий період і відкриття країни.

«*And this is the same fellow who told you, 'This is going to end by Easter' last time*» – Вказівка на іронію в попередніх висловленнях.

«*dark winter*» – Повторення звуку «d» для наголошення.

Це деякі приклади стилістичних засобів, які використовують як Дональд Трамп, так і Джо Байден у даному тексті.

Риторичні питання та звороти мови

Використання риторичних питань може залучити увагу аудиторії та стимулювати їхнє мислення. Звороти мови, або антитези, можуть створювати контрастність ідеї та привертати увагу до ключових аспектів виступу.

У наведеному прикладі можна визначити антитезу в наступному уривку, де Президент Трамп і Віце-президент Байден висловлюють протилежні погляди на вплив заходів по боротьбі з COVID-19:

«This is a massive country with a massive economy. People are losing their jobs. They're committing suicide. There's depression, alcohol, drugs at a level that nobody's ever seen before» (71).

«What I would say is, I'm going to shut down the virus, not the country. It's his ineptitude that caused the country to have to shut down in large part, why businesses have gone under, why schools are closed, why so many people have lost their living, and why they're concerned» (71).

Ця антитеза ілюструє протилежні перспективи на наслідки заходів по боротьбі з COVID-19, наголошуючи економічні та психічні аспекти.

Слогани та запам'ятовувані вислови

Використання лаконічних слоганів або запам'ятовуваних висловів допомагає підкреслити головні ідеї та забезпечити їхню легку запам'ятовуваність. Слогани можуть служити ефективним засобом узагальнення та підкреслення ключових позицій.

Повідомлення Дональда Трампа щодо відкриття шкіл:

- *«The cure cannot be worse than the problem itself» (71).*
- *«I want to open the schools. We have to open our country. We're not going to have a country.» (71).*

Відповідь Джо Байдена на управління пандемією:

- *«We ought to be able to walk and chew gum at the same time» (71).*

- *«I'm not shutting down today, but there are ... Look, you need standards.»*
(71).

Критика Дональда Трампа щодо плексигласу та закриття бізнесу:

- *«Putting up plexiglass is unbelievably expensive, and it's not the answer»*
(71).

- *«You're going to sit there in a cubicle wrapped around with plastic. These are businesses that are dying, Joe»* (71).

Наголос Джо Байдена на національному єднанні:

- *«But they're all the United States. And look at the states that are having such a spike in the coronavirus. They're the red states, they're the states in the Midwest, they're the states in the upper Midwest. That's where the spike is occurring significantly* (71).

Застосування іронії та гумору може викликати позитивні емоції в аудиторії та знижувати напругу взаємодії. Однак важливо враховувати контекст та настрій аудиторії, щоб уникнути можливих непорозумінь чи негативних наслідків.

Іронія:

- *«I didn't say over soon. I say we're learning to live with it. We have no choice.*

- *«I'd love to put myself in the basement or in a beautiful room in the White House and go away for a year and a half until it disappears. I can't do that»* (71).

Сарказм:

- *«And Kirsten, every meeting I had, every meeting I had and I'd meet a lot of families, including gold star families and military families. Every meeting I had and I had to meet them, I had to. It would be horrible to have canceled everything»*
(71).

- *«I was kidding on that, but just to finish this, when I closed he said I shouldn't have closed. And that went on for months. Nancy Pelosi said the same thing. She was dancing on the streets in Chinatown, in San Francisco»* (71).

Ці ситуації включають в себе відтінок глузування, перебільшення або

висловлення твердження, протилежного змісту, що є характерними елементами іронії та сарказму.

Залежно від аудиторії та контексту, формальність або лаконічність можуть бути використані для досягнення певного ефекту. Формальний стиль може надати серйозності та авторитету, тоді як лаконічність дозволяє передати інформацію легко та швидко.

Звертання до етичних цінностей та моральності може викликати симпатію та співчуття аудиторії. Використання загальновизнаних етичних норм може зробити виступ більш переконливим та етично обґрунтованим.

У цьому прикладі обидва кандидати звертаються до етики та моралі, особливо у своїх обговореннях щодо управління пандемією COVID-19.

Звернення Джо Байдена до відповідальності:

- *«Anyone who is responsible for not taking control... should not remain as president of the United States of America»*

- *«Learning to live with it. People are learning to die with it. You folks home will have an empty chair at the kitchen table this morning» (71).*

Звернення Дональда Трампа до відповідальності.

- *«Excuse me. I take full responsibility. It's not my fault that it came here. It's China's fault» (71).*

- *«He thought I shouldn't have closed the border, that's obvious» (71).*

Критика Джо Байдена щодо управління кризою Дональда Трампа:

- *«It's his ineptitude that caused the country to have to shut down in large part...» (71).*

- *«That's why he should have been negotiating with Nancy Pelosi and the rest of the Democrats and Republicans...» (71).*

Заява Джо Байдена щодо надання підтримки:

- *«But you haven't ruled out more shut downs?»*

- *«Oh, well, no. I'm not shutting down today, but there are ... Look, you need standards» (71).*

Ці заяви висвітлюють погляди кандидатів на етичні та моральні

відповідальності у вирішенні впливу пандемії на життя людей, економіку та країну в цілому.

Спрямування уваги на позитивні аспекти та можливості створює оптимістичний настрій в аудиторії. Це може збільшити підтримку та впливати на ставлення слухачів до висловлювань.

Хоча в наданому тексті є висловлювання як від Дональда Трампа, так і від Джо Байдена, важливо зауважити, що визначення маніпулятивної мови може бути суб'єктивним. Тим не менш, ось випадки, коли мовлення Дональда Трампа може сприйматися як формування наративу або впливу на думки:

Перебільшення або гіпербола:

- *«We closed up the greatest economy in the world...»*
- *«It's a worldwide pandemic. It's all over the world.»*
- *«And now they say I'm immune. Whether it's four months or a lifetime, nobody's been able to say that, but I'm immune.»*
- *«And as I say, we're rounding the turn. We're rounding the corner. It's going away» (71).*

Мінімізація серйозності:

- *«There was a spike in Florida and it's now gone.»*
- *«We're rounding the turn. We're rounding the corner. It's going away» (71).*

Наголошення на особистому досвіді:

- *«I can tell you from personal experience, I was in the hospital. I had it and I got better.»*

Приписування позитивного відгуку:

- *«but I've been congratulated by the heads of many countries on what we've been able to do» (71).*

Використання точної та акуратної мови створює враження дбайливості та професіоналізму. Це особливо важливо в політичному дискурсі, де слова можуть мати значення і вагу.

У висновках до даного підрозділу можна зазначити, що стилістичні особливості вербального переконування відіграють важливу роль у впливі на аудиторію. Дотримання відповідного стилістичного підходу допомагає сформувати бажаний ефект та забезпечити успіх у комунікативній взаємодії.

Стилістичні особливості вербального переконування включають в себе риторичні прийоми, використання емоційно насиченої лексики, посилення на авторитетні джерела та експертні думки, використання прикладів та ілюстрацій, а також врахування тону та адаптацію до аудиторії. Здатність майстерно використовувати ці прийоми може робити вербальне переконування ефективним і запам'ятовуваним.

2.3 Невербальні засоби переконування в політичному дискурсі

2.3.1 Вплив невербального спілкування на ефективність комунікації.

Люди взаємодіють не лише словесно, а й використовують різноманітні інші засоби, такі як жести, міміка, пози і т. д. Часто невербальний контакт стає ключовим джерелом інформації та важливою частиною комунікативного процесу, оскільки його елементи можуть бути більш інформативними, ніж мовленнєві засоби. Проте на сучасному етапі вивчення та дослідження невербальної комунікації важко визначити повний перелік її засобів і встановити загальноприйнятну класифікацію.

Невербальні засоби переконування в політичному дискурсі відіграють критичну роль у визначенні враження, створенні образу лідера та впливі на емоційний стан аудиторії. У політичних виступах, дебатах та інших ситуаціях комунікації, несловесні аспекти, такі як жестові, мімічні, просторові та звукові елементи, можуть змінювати враження слухачів та визначати успіх політичного лідера. У цьому тексті розглянемо ключові

невербальні засоби переконування в політичному дискурсі та їх вплив на ефективність комунікації.

Невербальні елементи комунікації відіграють важливу роль у політичному дискурсі, зокрема в маніпулятивному впливі на аудиторію. Вони сприяють створенню враження про адресата, регулюють хід комунікативного процесу і надають засоби для досягнення поставленої мети. Проте для успішного досягнення цілей важливо, щоб невербальні елементи виступу відповідали інформації, яку висловлює спікер. Контроль над невербальною поведінкою є викликом, оскільки вона часто є несвідомою [5, с. 245]. Тому маніпуляторам доводиться витратити багато зусиль на вивчення невербального маніпулювання, і навіть після цього вони не можуть бути повністю впевненими, що контролюють всі невербальні сигнали свого тіла. Навіть невеличкі помилки у жестах, позах або поглядах можуть розкрити справжні наміри та кардинально змінити ситуацію.

1. Жестові та мімічні елементи

Жести та міміка гравців у політичному полі можуть надавати емоційного забарвлення виступу. Декілька прикладів включає підняття руки для виділення важливого моменту, махання рукою для підкреслення ідеї, або мімічні вирази обличчя, які підсилюють емоційний відгук слухачів.

2. Поза та позиція тіла

Спосіб, яким політик тримається, його поза та позиція тіла, можуть надати враження довіри, впевненості або, навпаки, невпевненості. Пряма поза тіла та стійке утримання можуть проектувати силу та рішучість, тоді як неконтрольовані рухи або відволікання погляду можуть зірвати увагу аудиторії.

3. Вираз обличчя та очні контакти

Вираз обличчя політика, його усмішка, зіщулена брова чи вираз серйозності, може впливати на емоційний тон виступу. Збереження очного контакту може створити враження відкритості та довіри, підсилюючи зв'язок з аудиторією.

4. Одяг та стиль

Сам стиль та одяг політика можуть відображати його імідж та статус. Відповідний та дбайливий вигляд може підсилити враження про професіоналізм та рішучість. Колір, фасон та аксесуари можуть мати емоційне та символічне значення.

5. Інтонація та голосовий тембр

Тон голосу, його інтонація та гучність викликають емоційні відгуки в аудиторії. Зміна тембру голосу для підкреслення ключових слів, використання пауз для акцентуації ідеї чи різка зміна гучності можуть впливати на реакцію слухачів.

6. Просторові елементи та архітектурний фон

Місце, де відбувається виступ, може також відігравати важливу роль. Великі майданчики, готельські зали чи інші архітектурні елементи можуть створювати враження масштабності та важливості події.

7. Використання візуальних засобів

Проектори, екрани та інші візуальні елементи можуть служити доповненням до словесного виступу. Графіки, діаграми та інші ілюстративні матеріали можуть поліпшити розуміння інформації та робити виступ більш цікавим.

8. Реакція на аудиторію та взаємодія

Важливо не лише висловлювати свої думки, але й реагувати на реакцію аудиторії. Політик, що вміє адаптувати свій стиль та невербальні засоби під настрій або відгук слухачів, здатний покращити сприйняття своїх ідей.

Невербальне спілкування впливає на ефективність комунікації не менш, ніж вербальне вираження думок та ідей. Це включає в себе жести, міміку, позу, вираз обличчя, голосові інтонації, а також інші невербальні елементи. У даному тексті розглянемо, як ці аспекти взаємодіють та впливають на ефективність комунікації в різних ситуаціях.

1. Емоційне розпізнавання та вираження

Невербальне спілкування виконує ключову роль у передачі емоцій.

Вираз обличчя, міміка та тон голосу можуть передавати емоційний стан комунікантів без слів. Наприклад, усмішка може вказувати на радість чи позитивний настрій, тоді як зсунуті брови можуть свідчити про занепокоєння чи роздратування. Правильне розпізнавання та вираження емоцій може покращити розуміння та взаємодію між спілкувальниками.

2. Активне слухання та здатність сприймати сигнали

Невербальні елементи відіграють важливу роль у процесі активного слухання. Здатність правильно інтерпретувати жести, пози та інші сигнали допомагає отримати більше інформації від співрозмовника. Активне слухання залежить не лише від вербального висловлення, але й від вміння сприймати інші невербальні вказівники, що веде до покращення зв'язку та ефективності комунікації.

3. Створення враження професіоналізму та довіри

Невербальні елементи можуть створити враження професіоналізму та довіри в бізнесі та професійному оточенні. Правильна поза, вираз обличчя та голосові нюанси можуть підсилювати враження впевненості та авторитету. Зокрема, дотримання етикету, належний вигляд та ввічливість можуть збільшити ефективність комунікації в професійних взаємодіях.

4. Сприйняття ситуаційного контексту

Невербальне спілкування допомагає сприймати та розуміти ситуаційний контекст. Наприклад, тон голосу та міміка можуть вказувати на те, чи розуміє співрозмовник сутність обговорюваної теми та чи відчуває труднощі. Сприйняття цих невербальних сигналів допомагає краще адаптуватися до обстановки та досягати більш глибокого розуміння.

5. Вплив на ефективність презентацій та виступів

У ситуаціях публічних виступів чи презентацій, невербальні елементи грають важливу роль у залученні та утриманні уваги аудиторії. Енергійна міміка, динамічні жести та правильна інтонація можуть зробити виступ більш привабливим та переконливим.

6. Заспокоєння або створення емоційної напруги

Правильне використання невербального спілкування може сприяти створенню спокійного або емоційно напруженого середовища. Наприклад, правильна поза та мовленнєва інтонація можуть заспокоїти або, навпаки, підняти емоційний фон в розмові.

7. Адаптація до культурних відмінностей

Враховання культурних відмінностей у використанні невербальних елементів є важливим аспектом міжнародного спілкування. Різні культури можуть сприймати жести, вираз обличчя та інші аспекти по-різному, тому адаптація до цих особливостей важлива для ефективної комунікації.

Для аналізу стратегій та тактик маніпулювання, які активно використовує Дональд Трамп у своїх промовах, важливим є характер та роль невербальної поведінки. Під час виступів він вміло використовує різноманітні невербальні засоби, що сприяють маніпуляції аудиторією та досягненню поставлених цілей. Однак, як зазначено, контроль над невербальною поведінкою є складним завданням, навіть для тих, хто тренувався в стримуванні тілесних імпульсів. Саме тому можна виділити дві групи невербальних засобів: свідомі, які майстерно використовуються маніпулятором, та несвідомі.

Невербальне спілкування включає різноманітні міні-канали, такі як кінесика, просодія, такесика, проксеміка, екстралінгвістика. Кожен з цих каналів характеризується конкретними засобами впливу та особливостями їх застосування у політичному дискурсі. До кінесичних засобів спілкування входять жести, міміка, пози, хода, візуальний контакт тощо, і саме ці елементи Дональд Трамп активно використовує для свідомого маніпулювання аудиторією та досягнення своїх цілей.

Виступи Дональда Трампа характеризуються високим рівнем експресивності та багатою жестикуляцією. Його характерні жести стали об'єктом вивчення для психологів, лінгвістів та інших вчених. Психолог і експерт у галузі невербального спілкування Джеффри Бітті вказує, що активна жестикуляція сприяє кращому запам'ятовуванню сказаного, оскільки

вона створює «подвійне кодування» – інформація надходить через вербальний та візуальний канали одночасно, покращуючи процес сприйняття.

У своїх виступах Дональд Трамп часто використовує розгорнуті жести, які слугують вираженням його відкритості, готовності до взаємодії та відсутності таємниць. Загалом, коли люди прагнуть до ширості, вони навіть підсвідомо демонструють свої долоні співрозмовникам, створюючи враження неприхованості та взаємодії. Дональд Трамп часто користується жестами, які вимагають активної участі обох рук. У порівнянні з рухами однією рукою, використання паралельних жестів має більший маніпулятивний ефект на аудиторію, надає враження впевненості маніпулятора в собі та його силах, а також демонструє авторитет особи. Однак у виступах політичного лідера значно переважає кількість жестів, виконаних однією рукою.

Проте використання агресивних та емоційних жестів, коли обговорюються дії або бездіяльність опонентів, також певним чином зближує Дональда Трампа з народом. Зазвичай незадоволені громадяни виявляють свою невдоволеність, активно жестикулюючи, ведучи себе агресивно та висловлюючи свої скарги на управління країною.

Відзначивши, що політичний лідер проявляє схожі реакції, люди відчують спільність із ним і переконані, що саме він може внести позитивні зміни для народу. Це явище визначає невербальну стратегію театральності, а саме тактику ототожнення.

Аналізуючи невербальну поведінку Дональда Трампа, важливо звернутися до поз. Пози людей відображають їхні характерні риси, внутрішній стан та емоції. Спостерігаючи за позами, можна здогадатися про впевненість або невпевненість, закритість чи відкритість особи, а також визначити її соціальний статус. Наприклад, відомі вислови «іти з піднятою головою» або «розправити плечі» не лише описують позу, а й виражають психологічний стан людини.

Особливістю поз є те, що, на відміну від жестів, які можна виконати

окремою рукою чи іншою частиною тіла, поза вимагає одночасної участі усього тіла. Комбінування поз і рухів може викликати у адресата довіру та викликати необхідні реакції на підсвідомому рівні. Всі пози можна поділити на симетричні та асиметричні. Симетричні пози є характерними для ділового спілкування, оскільки вони не виражають індивідуальність особи, тоді як асиметричні розкривають риси характеру. Як і жести, пози можуть бути відкритими (сприяють довірі співрозмовників) чи закритими (викликають недовіру).

Проте в політичному висловленні це не завжди настільки просто, оскільки політики свідомо використовують ці жести, розуміючи, що вони можуть викликати необхідні реакції та впливати на сприйняття аудиторії.

Отже, невербальне спілкування має великий вплив на ефективність комунікації. Врахування та правильне використання цих елементів дозволяє досягти кращого розуміння, зміцнити взаєморозуміння та забезпечити успішну взаємодію між комунікантами.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

У розділі 2 магістерської роботи «Вербальні та невербальні засоби переконування в політичному дискурсі» проведено комплексний аналіз вербальних та невербальних стратегій, що використовуються у політичному спілкуванні. Розділ включає розділи про переконання та маніпуляції в процесі мовленнєвого впливу, стратегії вербального переконування, а саме лексичні та стилістичні особливості, а також розділ про невербальні засоби переконування, зокрема вплив невербального спілкування на ефективність комунікації.

Перш за все, аналіз виявив, що переконання та маніпуляції є невід'ємною частиною політичного дискурсу. Політичні лідери та громадські діячі використовують різні мовні прийоми, спрямовані на формування певних переконань та здійснення впливу на аудиторію. Важливим стало визначення межі між впливом та маніпуляцією, оскільки вони можуть мати

різний вплив на сприйняття інформації та формування думки громадськості.

Основні стратегії вербального переконання, які були зазначені у даному розділі, підкреслюють лексичні та стилістичні особливості політичного мовлення. Вказано, що вибір конкретної лексики та стилістичних засобів є обґрунтованим вибором політичного діяча для досягнення конкретних цілей. Використання емоційно насичених слів, алегорій, гіпербол та інших стилістичних фігур може збільшити ефективність переконання.

Невербальні засоби переконання також виявилися важливим аспектом політичного дискурсу. Аналіз показав, що невербальні елементи, такі як жести, міміка, тіло, впливають на сприйняття повідомлення та його ефективність. Політичні лідери майстерно використовують невербальні засоби для підсилення своїх слів, підкреслення важливості та надання додаткового емоційного забарвлення своєму мовленню.

Розуміння взаємозв'язку мовних та невербальних засобів у політичному дискурсі вказує на важливість вивчення та аналізу обох аспектів комунікації для повного розуміння ефективності політичного впливу. Взаємозв'язок мовних та невербальних засобів у політичному дискурсі є ключовим аспектом формування ефективної комунікації в політиці. Мовлення політиків часто не обходиться лише словами – невербальні елементи, такі як жести, міміка, тон голосу, графічні засоби, сприяють передачі додаткового смислу та враження.

Мовні засоби доповнюються невербальними, створюючи повний образ політичного повідомлення. Наприклад, риторичні прийоми, використані в мовленні, можуть підсилювати певний настрій або емоційний вплив. Активне використання жестів та міміки може підкреслити або, навпаки, спростувати сказане.

Також важливо враховувати, що не завжди мовні та невербальні елементи взаємодіють гармонійно – конфлікт між ними може призводити до непорозумінь та спотворення інформації.

В цілому, взаємодія мовних та невербальних засобів у політичному дискурсі визначає успішність комунікації та сприяє ефективному впливу на аудиторію, враховуючи різноманіття способів вираження інформації та побудови переконливих аргументів.

У висновках до даного розділу необхідно підкреслити важливість взаємодії вербальних та невербальних засобів у формуванні переконань та впливу на громадську думку. Дослідження цих стратегій в політичному дискурсі розширює наше розуміння сучасних методів впливу на громадян та формування політичного простору.

ВИСНОВКИ

Дослідження вербальних та невербальних засобів переконання в англomовному політичному дискурсі спрямоване на розкриття їхнього впливу на аудиторію та розуміння сутності мовленнєвого впливу у політичному контексті. Основною метою є визначення, аналіз та порівняння використання цих засобів політиками в англomовних країнах, зокрема на прикладі президентських дебатів Дональда Трампа і Джо Байдена.

Одним із ключових завдань дослідження було охарактеризувати поняття дискурсу та визначити основні підходи до його трактування. Подальший аналіз сучасного політичного дискурсу дозволив визначити основні вербальні та невербальні засоби впливу, що є актуальними у політичних комунікаціях. Теоретичне обґрунтування вербального та

невербального мовленнєвого впливу в політичному контексті стало основою для подальшого аналізу їх застосування політиками.

Визначення специфіки застосування вербальних та невербальних засобів переконування в англomовному політичному дискурсі є важливим кроком у розумінні стратегій впливу на громадську думку. Президентські дебати Дональда Трампа і Джо Байдена стали практичним матеріалом для вивчення та аналізу конкретних сценаріїв використання цих засобів у реальних політичних обставинах.

Розділ 1 надає загальну характеристику та особливості цього феномену. У першому підрозділу висвітлено поняття дискурсу як лінгвального явища. Розглянуто ознаки та жанри політичного дискурсу, що розкривають сутність цього складного явища. Важливим аспектом є визначення функцій політичного дискурсу, що виводить нас на висновки про його роль у сучасному суспільстві.

Другий розділ присвячений вербальним та невербальним засобам переконування в політичному дискурсі. Підкреслено важливість розуміння процесу мовленнєвого впливу та виявлено основні стратегії вербального переконування, зокрема лексичні та стилістичні особливості. Також розглянуті невербальні засоби переконування та їх вплив на ефективність комунікації в політичному дискурсі.

Зазначено, що вивчення вербальних і невербальних засобів переконування в політичному дискурсі є важливим для розуміння мовних та позамовних аспектів політичної комунікації. Розуміння цих механізмів може допомогти аналізувати та критично оцінювати політичні виступи.

Загальний висновок полягає в тому, що вивчення вербальних та невербальних засобів переконування в англomовному політичному дискурсі є ключовим для розуміння впливу політичних повідомлень на суспільство. Розкриття їхнього використання та ефективності дозволяє краще розуміти механізми політичної комунікації та сприяє поглибленню знань у цій галузі.

Узагальнюючи весь контекст дослідження, можна зазначити, що робота

розкриває важливі аспекти політичного дискурсу та мовного впливу у сучасному суспільстві. Вона вказує на важливість вивчення мовних засобів та стратегій переконання в політичному дискурсі, щоб розуміти сутність політичної комунікації та ефективно взаємодіяти з громадськістю.

Перспективою подальших досліджень у цьому напрямку є виявлення гендерних особливостей політичного мовлення, метою якого є переконання опонента.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Академічний тлумачний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/>
2. Андрущенко Т. Ціннісні характеристики поняття «демократія» як ідейно- світоглядної основи в контексті творення міжкультурного політичного діалогу. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. 2018. Вип. 16. С. 101-107., с.102-103
3. Бацевич Ф. С. Основи Комунікативної Лінгвістики. Київ, 2004. 344 с.
4. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації: словник. Київ : Довіра, 2007. 205 с.
5. Бехта І. А. Оповідний дискурс в англomовній художній прозі: типологія та динаміка мовленнєвих форм: автореф. дис д-ра філол. наук: 10.02.04. Київ, 2010. 36 с.
6. Битко А. Теоретичні засади соціологічного дослідження політичного дискурсу. Український соціологічний журнал. 2015. № 1-2. С. 66- 70.
7. Біловус Л. Теорія інтертекстуальності. Тернопіль: Видавець, 2010. 38 с.
8. Буднік А. О. Особливості вивчення дискурсу в письмовій і усній комунікації. Науковий вісник ДДПУ ім. І. Франка. Філологічні науки. Дрогобич, 2016. №5. С. 39-42.
9. Бурсевич В. В. Язык и Идеология: Взаимодействие. Дні науки філософського факультету : матеріали доп. та вис.(м. Київ, 21–22 квіт. 2015 р.). Київ, 2015. С. 8-11.
10. Бутова І. Політичний дискурс як об'єкт лінгвістичних досліджень. Вісник Львів. ун-ту. Серія: Іноземні мови. 2009. Вип. 16. С. 232–238.
11. Вусик Г. М., Антонюк О. В. Сучасний політичний дискурс як

об'єкт лінгвістичних досліджень. Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса. 2020. № 12. Т. 2. С. 213–217

12. Габермас Ю. Комунікативна дія і дискурс – дві форми повсякденної комунікації / пер. з німецької Ситниченко Л. Першоджерела комунікативної філософії. Київ : Либідь, 1996. С. 84–91.

13. Гладиш Т. Фразеологічні одиниці в газетних статтях. Матеріали студентської наукової конференції Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (Чернівці, 14-16 травня 2014 року). Чернівецький національний університет, 2014. С.74-75.

14. Громовенко В. В. Генезис політичної лінгвістики як самостійної науки. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Одеса, 2014. № 11. С. 112-115.

15. Даньшина, Е.В. Стратегии и тактики американского предвыборного дискурса. Вісник Сумського державного університету. Серія Філологія. 2007. № 1. Т.2. С. 24-28.

16. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен : монографія / Л. Р. Безугла та ін. ; за заг. ред. І. С. Шевченко. Харків : Константа, 2005. 356 с.

17. Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності (стилістика та культура мови). Київ, 1999. 431 с.

18. Загнітко А. Теорія лінгвоперсонології : монографія. Вінниця : Нілан-Лтд, 2017. 136 с.

19. Зайцева В. В., Ковальчук М. С. Політична метафора в мас-медійному дискурсі. Український смисл. 2018. № 1. С. 202-219.

20. Кобзева О. О. Особливості організації сучасного електорального дискурсу. Закарпатські філологічні студії: науковий журнал. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2019. № 9. Т. 1. С. 93–97.

21. Кондратенко Н. В. Політичний дискурс, його специфіка функціонування, типологія і сутність [монографія]. Київ, 2012. С. 43–106.

22. Кривий А. Дискурсний аналіз і сучасне мовознавство. Львів : Вид-во ЛНУ ім. І. Франка, 2001. С. 158–162.

23. Крилова-Грек Ю. М. Психолінгвістичні аспекти політичного дискурсу. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки. Київ, 2015. Вип. 2. С. 22-24.
24. Куньч З. Й. Образність мовлення як ознака культури мови (на прикладі метафори). Український смисл: науковий збірник. За ред. проф. І. С. Попової. Дніпро: Ліра, 2018. С. 14–22.
25. Курило О. Й., Розман І.І. Вербальні та невербальні аспекти культури спілкування. Молодий вчений. 2017. № 4.3. С. 114-118.
26. Кушнерик В. Гендерні особливості аргументації в американському політичному дискурсі. Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики. 2011. т. № 1. С. 62-71.
27. Левчук І. П. Мистецтво урочистої промови: теоретичний мінімум. Луцьк: Вежа-Друк. 2014. 24 с.
28. Лісовий В. С. Дискурс. Енциклопедія Сучасної України: електронна версія [онлайн] / за ред.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2007. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=24374
29. Лосєва І. В. Мовностилістичні ознаки політичних промов. Нова філологія. 2012. № 50. С. 64-66.
30. Мармазова Т. Осмислення функціональних аспектів політики в рамках політико-цивілізаційного дискурсу. Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. Київ, 2009. № 18. С. 8-18.
31. Мацько П.І. Стилістика української мови. К.: Вища школа, 2010. 68 с.
32. Михальська А.К. Визначення політичний дискурс. Одеса: Чорномор'я, 2012. 145 с.
33. Нагорна Л. Б. Політична мова і мовна політика: діапазон можливостей політичної лінгвістики. НАН України; Інститут політичних і етнонаціональних досліджень. К.: Світогляд, 2005. 316 с.

34. Нагорна Л. Політична лінгвістика: стан і статус. Наукові записки. Київ, 2006. Вип. 30. С. 160-168.
35. Нагорна Л.П. Політична мова і мовна політика: діапазон можливостей політичної лінгвістики. К.: Світогляд. 2005. 315 с.
36. Петренко В. Політична мова як предмет наукового дослідження. Політичний менеджмент. Київ, 2007. № 5. С. 60-68.
37. Ригус В. Роль аргументації у сучасному політичному дискурсі. Актуальні питання гуманітарних наук. 2015. Вип. 12. С. 180-186.
38. Ружицький Руслан Як написати агітаційну промову. 2020 р. [Електронний ресурс]. URL: <https://krasnomovec.club/agitatsijna-promova-kandydata/>.
39. Серажим К.С. Дискурсивні семантичні моделі в українській публіцистиці. Вісник Київського університету. Серія: Журналістика / За ред. В. Різуна. К., 2002. Вип. 10. С. 387-540.
40. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми. Полтава: Довкілля-К, 2008. 712 с.
41. Семенюк О. Засоби збереження аргументації англомовного політичного дискурсу при перекладі (на матеріалі передвиборних промов американських політичних діячів). Науковий журнал Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики. 2011. Вип.3. С.113-124.
42. Стецик Т. С. Лінгвопрагматика стратегії персуазивності в дебатах і промовах сучасних американських політиків [Текст] : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня канд.філол.наук. Спец.10.02.04-германські мови. Міністерство освіти і науки України, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича. Чернівці: ЧНУ імені Ю. Федьковича, 2016. 21 с.
43. Сумкіна А., Карпенко О. Лінгвальні особливості політичного дискурсу (на матеріалі промов Діани Спенсер та Кейт Міддлтон). Збірник наукових праць ЛОГОС. 2021. Том 1. С. 235-239.

44. Уханова-Шмигова І.Ф. Політичний дискурс: його характеристики та головні функціональні складові. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/6987/1/00molpdo.pdf>
45. Фоменко, Олена Степанівна. Лінгвістичний аналіз сучасного політичного дискурсу США (90-ті роки ХХ століття) [Текст]: дис... канд. філол. наук: 10.02.04 / Фоменко Олена Степанівна; Київський ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 1998. С.165-186.
46. Шевчук Н. В. Особливості політичного дискурсу: зміст, функції, жанрове втілення. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв: щоквартал. наук. журн. 2013. № 1. С. 263-269.
47. Яворська Ю. Прагматичні аспекти англійських евфемізмів та дисфемізмів політичного дискурсу соціальних медіа. Молодий вчений. 2022. № 4.1. С. 76-79.
48. Янкович М. В. Поняття Дискурсу в гуманітарних науках в гуманітарних науках та визначення терміна «дискурс» у лінгвістиці. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Одеса, 2015. № 15. С. 123- 126.
49. Януш, О. Б. Дискурс у системі політичної лінгвістики. ВІСНИК Житомирського державного університету імені Івана Франка (51). 2010. С. 81-84.
50. Яременко В., Сліпушко О. Новий тлумачний словник української мови : в 3 т. Київ : Аконіт, 2008. 928 с.
51. Amber Voeunaems, Christian Burgers, Elly A. Konijn & Gerard J. Steen (2017) The Effects of Metaphorical Framing on Political Persuasion: A Systematic Literature Review, *Metaphor and Symbol*. 32:2. Pp. 118-134., с. 129].
52. Beaugrande R. The story of Discourse Analysis. Introduction to Discourse Analysis / in Teun van Dijk (ed.). London: Sage, 1996. P. 35– 62 . URL: <http://www.beaugrande.bizland.com/StoryDiscAnal.htm>
53. Cameron D. Ideology and language. *Journal of Political Ideologies*. 2006. ISS. 11. P. 121-152.

54. Charteris-Black, Jonathan. *Corpus Approaches to Critical Metaphor Analysis*. Basingstoke; New York: Palgrave Macmillan. 2004. C. 263.
55. Crystal D. *Text and discourse*. The Cambridge Encyclopedia of Language. Second edition. Cambridge: Cambridge university press, 1997. P. 116–117.
56. Dijk T. A. van. *Discourse, context and cognition*. URL: <http://www.discourse-in-society.org/teun.html>
57. Fairclough N. *Critical discourse analysis in transdisciplinary research*. URL: <http://www.ling.lancs.ac.uk/staff/norman/norman.htm>
58. Graber D. *Political Languages*. *Handbook of Political Communication*.— London: Sage Publications, 1981.
59. Harris, Z. (1952) *Discourse analysis*. Linguistic Society of America.
60. Henry Frances, and Carol Tator. *Discourses of Domination: Racial Bias in the Canadian English-Language Press*. Toronto, 2002. 272 p.
61. Holikova, N. (2020) *Discourse direction of research of artistic text in modern language ukrainian studies*. Ukrainian sense.
62. Ifversen J. *Text, Discourse, Concept: Approaches to Textual Analysis* Kontur, 2003. №7. P. 60–69. URL: <http://www.hum.au.dk/cek/contur/docs/kontur-07/pdf/fler/ji-text/pdf>
63. Kienpointner, Manfred, and Kindt, Walther. “On the problem of bias in political argumentation: an investigation into discussions about political asylum in Germany and Austria”. *Journal of Pragmatics* 27.5 (1997). Pp. 555-585.
64. Simone Elias, Michael O Akintayo. *Charismatic Leadership Studies-Past, Present and Future: Theorizing the Potential of Charismatic Rhetoric Research in Doctor of Education Programs*. *International Journal of Social Science Research*. ISSN 2327- 5510. 2019. Vol 7. №1.
65. Stembrouck S. *What is meant by discourse analysis* // <http://www.bank.rug.ac.be/da/da/htm>
66. Van Dijk, T. A. (1997) *What is Political Discourse Analysis?* John Benjamins Publishing Company

67. Van Dijk, Teun A. Political discourse and ideology. Paper for Jornadas del Discurso Político, UPF, Barcelona. Second draft, April 29, 2001, p.12-18.

68. Visser, J., Konat, B., Duthie, R. et al. Argumentation in the 2016 US presidential elections: annotated corpora of television debates and social media reaction. Lang Resources & Evaluation. № 54. 2020. Pp.123-154.

69. William A. Galston What's the purpose of an acceptance speech?

2016. URL: <https://www.brookings.edu/blog/fixgov/2016/07/21/whats-the-purpose-of-an-acceptance-speech/>].

70. Wodak Ruth Emily (2016) Argumentation, political. In: International Encyclopedia of Political Communication. Elsevier. 2016. ISBN 9781118541555

71. <https://www.rev.com/blog/transcripts/donald-trump-joe-biden-final-presidential-debate-transcript-2020>